

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин**

Центр досконалості Жана Моне

**Збірник робочих навчальних програм курсів
вибіркового спеціалізованого блоку
магістерської програми «Міжнародні відносини»**

«ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ»

КИЇВ - 2022

**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин**

Центр досконалості Жана Моне

**Збірник робочих навчальних програм курсів
вибіркового спеціалізованого блоку
магістерської програми «Міжнародні відносини»**

«ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ»

За редакцією проф., д.політ.н. В.В. Копійки

**©Автори: В.В.Копійка, В.Ю.Константинов,
М.А.Миронова, С.О.Маковський, К.Ю.Денисенко,
А.А.Суботін, О.А.Чугаєв, О.М. Шпакович, 2022.**

КИЇВ – 2022

**Taras Shevchenko National University of Kyiv
Educational and Scientific
Institute of International Relations
Jean Monnet Centre of Excellence**

**Collection of Syllabi
for Master specialization program
“EUROPEAN STUDIES”
(within the general Master
program “International Relations”)**

Edited by Professor, Doctor of Political Science V.V. Kopiika

**©Authors: V.V. Kopiika, V.Y.Konstantynov,
M.A.Mironova, S.O.Makovskiy, K.Y.Denysenko,
A.A.Subotin, O.A.Chugaiev, O.M.Shpakovych, 2022**

KYIV - 2022

Європейські дослідження: збірник робочих навчальних програм курсів для спеціалізованого блоку магістерської програми. За ред. В. В. Копійки. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2022. - 97 с.

Kopiika V.V., ed. by (2022). European Studies: Collection of Syllabi for Master specialization program. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of International Relations, Jean Monnet Centre of Excellence, 97 p.

За підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу у межах проекту Центра досконалості Жана Моне № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід».

Підтримка Європейською Комісією створення цієї публікації не передбачає підтримку її змісту, який відображає думку тільки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

With the support of the Erasmus+ Program of the European Union within the Jean Monnet Centre of Excellence Project № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE “Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach”.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

Вступ (загальна інформація про програму).....	6
Структура магістерської програми.....	8
Робочі навчальні програми курсів вибіркового спеціалізованого блоку:	
• Зовнішня політика ЄС.....	10
• Європейська політика партнерів ЄС.....	28
• Інституційна та регіональна політика ЄС.....	40
• Спільні політики ЄС.....	50
• Менеджмент міжнародних проєктів.....	60
• Економіка європейської інтеграції.....	65
• Право європейської інтеграції.....	75
Перелік тем для магістерської роботи.....	94
Перелік питань для комплексного кваліфікованого іспиту.....	95

CONTENTS

Introduction (general information about the program).....	6
Structure of Master program.....	8
Syllabi of the courses for the Master specialization program:	
• The EU Foreign Policy.....	10
• The European Policy of Great Powers.....	28
• The EU Institutional and Regional Policy.....	40
• The EU Common Policies.....	50
• Management of International Projects.....	60
• Economy of European Integration.....	65
• The Law of European Intergation.....	75
List of topics for the Master thesis.....	94
List of questions for the comprehensive qualifying exam.....	95

ВСТУП

Європейський Союз є унікальним інтеграційним та геополітичним проєктом. ЄС виступає на міжнародній арені як колективний, принципово новий актор глобального управління. Особливою є і роль, яку відіграє ЄС в європейських та трансатлантичних трансформаційних процесах.

Завдання із реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, перспектива вступу України до об'єднання вимагають підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних, інтегрованих у європейський та світовий науково-освітній простір фахівців у сфері міжнародних відносин. З цією метою в рамках магістерської програми «Міжнародні відносини» Навчально-наукового Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка ведеться підготовка спеціалістів, які володіють фундаментальними знаннями і практичними навичками в сфері «Європейських досліджень».

«Європейські дослідження» є вибіркоким спеціалізованим блоком в межах освітньо-наукової програми «Міжнародні відносини» на здобуття освітнього ступеню магістр за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Термін навчання – 2 роки. Форма навчання за програмою є денною. Навчання – проблемно-орієнтоване, з акцентом на інтерактивний науково-пізнавальний характер занять, увагою до всебічного розвитку аналітичних здібностей та особистої відповідальності та автономності студентів. Формати навчання включають: лекції, семінари та заняття-дебати, самостійну роботу, практичні заняття, консультації з викладачами, майстер-класи, консультації із фахівцями науково-дослідних інституцій та експертами-практиками, роботу над магістерським дослідженням.

Форми оцінювання на курсах спеціалізації: заліки, іспити, модульні контрольні роботи, реферати, групові проєкти, практичні завдання (кейси), комплексний кваліфікаційний іспит, публічний захист кваліфікаційної магістерської роботи.

Викладання проводиться викладачами кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики, а також кафедри порівняльного і європейського права, кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин. Викладачі поєднують викладацьку, наукову та науково-методичну роботу з участю у міжнародних проєктах (у тому числі проєкт ТЕМПУС «Підготовка спеціалістів з Європейських досліджень», проєкт Центра досконалості Жана Моне «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід» за програмою Еразмус+ та інші). До навчального процесу в рамках організації майстер-класів залучено також успішних практиків, представників державних та недержавних установ. Студенти мають можливість відвідувати в Інституті тематичні конференції та круглі столи, доповіді провідних фахівців з ЄС.

Дисципліни вибіркового спеціалізованого блоку «Європейські дослідження» забезпечують набуття таких фахових компетентностей:

- здатність аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру у сфері міжнародних відносин, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення;
- здатність аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні та суспільні відносини, політичні та суспільні системи;
- здатність використовувати для дослідження міжнародних відносин теоретичні та методологічні підходи політології, економічної та правової науки, міждисциплінарних досліджень;
- здатність здійснювати прикладні аналітичні дослідження проблем міжнародних відносин та світової політики, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки.
- здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів, та місця в них України;

В результаті опанування програми з підготовки фахівців (магістр міжнародних відносин за спеціалізацією «Європейські дослідження») випускник повинен зокрема уміти (програмні результати навчання):

- критично осмислювати та аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні відносини;
- застосовувати сучасні наукові підходи, методології та методики для дослідження проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики;
- аналізувати та оцінювати проблеми міжнародної та національної безпеки, міжнародні та інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи та механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав;
- готувати наукові, науково-популярні, публіцистичні, інформаційні статті та матеріали з питань міжнародних відносин, глобального розвитку, світової та зовнішньої політики, готувати їх до публікації у спеціалізованих наукових виданнях та у джерелах, спрямованих на загальну аудиторію;
- виконувати прикладні аналітичні розробки з актуальних міжнародно-політичних та зовнішньополітичних проблем, презентувати їх результати.

СТРУКТУРА
 вибіркового спеціалізованого блоку магістерської
 програми «Міжнародні відносини»
«ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ»

Курси	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
Зовнішня політика ЄС	4,0	Залік
Європейська політика партнерів ЄС	4,0	Іспит
Інституційна та регіональна політика ЄС	4,0	Залік
Спільні політики ЄС	3,0	Іспит
Менеджмент міжнародних проєктів	3,0	Іспит
Економіка європейської інтеграції	3,0	Залік
Право європейської інтеграції	4,0	Залік
Разом (з 120,0 кредитів по всій програмі «Міжнародні відносини»)	25,0 кредитів	

**РОБОЧІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ КУРСІВ
ВИБІРКОВОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО БЛОКУ
«ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ»**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЄС»

Розробник: Миронова Маргарита Анатоліївна, к.політ.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

Мета дисципліни – розкриття значення інтеграційних процесів в ЄС у політичній та безпековій сферах у дослідженні проблем міжнародних відносин та світової політики

Анотація навчальної дисципліни: Дана дисципліна присвячена аналізу еволюції інтеграційних процесів в Європі на сучасному етапі, зокрема питанням концептуальних засад та інституційних механізмів зовнішньополітичної діяльності ЄС та її функціональних аспектів, таких як дипломатична діяльність ЄС, проблеми «м'якої безпеки», становлення військово-політичної складової та регіональних політик ЄС. Особлива увага приділена відносинам ЄС із США та НАТО, ролі ЄС в стимулюванні регіональної інтеграції, проблеми реформування ЄС та позиції країн-членів ЄС щодо проектів реформування.

Завдання вивчення дисципліни полягає у ознайомленні студентів із основними характеристиками й особливостями політичних процесів в ЄС, еволюцією стратегічного бачення ЄС й розуміння нової ролі ЄС в постбіполярній системі міжнародних відносин та ключових дебатів з цієї проблеми; організацією інституційної структури ЄС у сфері зовнішніх зносин, регіонального та функціонального комплексів політики ЄС, зокрема відносин з країнами-кандидатами та країнам-сусідами.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основні характеристики й особливості інтеграції ЄС у політичній та безпековій сферах;
- характерні риси та специфіку інституційного та концептуального забезпечення процесу вироблення й здійснення зовнішньополітичних стратегій в ЄС;
- регіональний та функціональний комплекси політики ЄС, відносини з третіми країнами.

Вміти:

- аналізувати основні тенденції й закономірності становлення та розвитку європейської інтеграції;
- працювати та аналізувати документальні джерела та фахову аналітичну літературу з дослідження ЄС;
- готувати індивідуальні та групові аналітичні довідки та презентації із запропонованої проблематики;
- аргументувати вибір шляхів вирішення завдань в рамках курсу та власні висновки, критично оцінювати отримані результати;

- підтримувати професійну дискусію, поважати точку зору опонента, вміти відстоювати власну.
- самостійно організовувати та здійснювати наукові дослідження з проблематики європейських досліджень
- захищати інтереси України та її громадян у відносинах з ЄС та країнами-членами

Система оцінювання. Завершується дисципліна заліком. Для отримання «зараховано» необхідно протягом семестру набрати від 60 балів і вище. Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами роботи студента протягом семестру на семінарських заняттях, написання індивідуальних та колективних самостійних робіт, контрольних робіт та аналітичних робіт - презентації та захисту дослідження.

Семестрове оцінювання здійснюється у формі перевірки знань і навичок:

- під час відповіді на семінарському занятті (участі у дискусії) – 30% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі написання самостійних робіт – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі групових презентацій дослідницьких завдань – 30% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі написання контрольної роботи у вигляді тестових завдань – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№	Назви тем	Лекції	Семінари	Самостійна робота
1	Формування концептуально-теоретичних засад зовнішньополітичної діяльності ЄС	2	2	10
2	Проблеми реформування «другої опори» ЄС: від Маастрихтського договору до Лісабонського договору	2	-	10
3	Становлення та розвиток спільної безпекової та оборонної політики ЄС	4	2	10
4.	Політика розширення ЄС, відносини ЄС з країнами-кандидатами	2	2	10
5	Європейська політика сусідства та Східне партнерство як інструменти реалізації регіональної зовнішньополітичної стратегії ЄС	4	2	10
6.	Трансформація трансатлантичних відносин	4	2	10
7.	Відносини ЄС з основними центрами сили	4	2	10
8.	Глобальний порядок денний у зовнішній політиці ЄС	4	2	10
ВСЬОГО		26	14	80

Загальний обсяг – 120 год., в тому числі:

Лекцій – 26 год.

Семінарів – 14 год.

Самостійна робота – 80 год.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Формування концептуально-теоретичних засад зовнішньополітичної діяльності ЄС.

Лекція 1. Формування концептуально-теоретичних засад зовнішньополітичної діяльності ЄС

1. ЄЕС на шляху до політичної інтеграції. Пошук паракомунітарних форм політичного співробітництва. Формування системи ЄПС.
2. Проблема зовнішньополітичної ідентифікації ЄС. Концептуалізація зовнішньополітичної діяльності.

Семінар 1. Проблема зовнішньополітичної ідентичності ЄС

1. Концептуально - теоретичні засади зовнішньополітичної діяльності ЄС:
  - концепція ЄС як «цивільного центра сили» Франсуа Дюшена;
  - концепція ЄС як «нормативного центра» Іана Меннерса та «нормативного гегемона» Закі Лаїді;
  - концепція ЄС як «ринкової сили» Чада Дамро.
2. Еволюція стратегічного бачення ЄС: від Європейської стратегії безпеки 2003 р. до Глобальної стратегії 2016 р.

Самостійна робота:

- Дати характеристику природи та ресурсних можливостей політичного співробітництва в ЄС.
- Визначити основні фактори невдалого впровадження моделей політичного співробітництва в 50-60-х роках.
- Проаналізувати (за вибором) один з напрямків зовнішньополітичної діяльності ЄС в 70-80-ті рр.: трансатлантичний, відносини з СРСР та соціалістичним табором, середземноморський, відносини з країнами АКТ.
- Порівняти основні положення Європейської стратегії ЄС 2003 р. та Глобальної стратегії ЄС 2016 р.
- Провести критичний аналіз основних концепцій щодо зовнішньополітичної ідентичності ЄС.

Тема 2. Проблеми реформування «другої опори» ЄС: від Маастрихтського договору до Лісабонського договору

Лекція 2. Формування основних принципів спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС (СЗПБ): від Маастрихту до Лісабону

1. Причини активізації політичної інтеграції в ЄЕС наприкінці 80-х рр. - на початку 90-х рр. Основні положення Маастрихтського договору та становлення СЗПБ ЄС.

2. Проблеми синхронізації та гармонізації діяльності Західноєвропейського Союзу та СЗППБ ЄС.
3. Нові виклики безпеки ЄС в умовах балканського конфлікту та перспективи нового розширення. Амстердамський саміт та перебудова організаційної структури СЗППБ.
4. Еволюція підходів країн-членів щодо воєнно-політичної інтеграції ЄС. Франко-британська зустріч в Сен-Мало 1998 р. та перспективи європейської оборони.
5. Наслідки провалу конституційного процесу для політичної інтеграції в ЄС. Основні положення Лісабонського договору в питаннях СЗППБ ЄС.

Самостійна робота:

- Дати приклади впровадження методів «систематичного співробітництва» та «спільних дій» в практику політичного співробітництва ЄС.
- Проаналізувати досвід миротворчої діяльності ЗЄС в 90-ті рр.
- Проаналізувати виклики безпеки ЄС в умовах балканського конфлікту та перспективи нового розширення.
- Проаналізувати причини зміни політики Великої Британії за прем'єрства Т.Блера щодо воєнно-політичної інтеграції в ЄС.
- Проаналізувати основні підходи країн-членів ЄС щодо реформування СЗППБ/СБОП ЄС під час роботи Конституційного конвенту.
- Дослідити правові наслідки ратифікації Лісабонського договору для політичної інтеграції в ЄС.
- Проаналізувати функціональні обов'язки Високого представника із закордонних справ та політики безпеки та його місце в системі СЗППБ ЄС.
- Визначити основні підходи країн-членів ЄС щодо проблеми спільної оборони.
- Дослідити проблему сумісності нейтрального статусу ряду членів ЄС з процесом становлення спільної оборонної політики ЄС.

Тема 3. Становлення та розвиток спільної безпекової та оборонної політики ЄС

Лекція 3. Становлення та розвиток спільної безпекової та оборонної політики ЄС

1. Лісабонський договір та положення про Спільну безпекову та оборонну політику ЄС (СБОП).
2. Інституційні та правові механізми функціонування СБОП ЄС.
3. Еволюція військових та цивільних аспектів кризового врегулювання в ЄС.

4. Проблема співпраці з НАТО. Перспективи створення автономних від НАТО структур.

Семінар 2. Проблеми воєнно-політичної інтеграції ЄС

1. Правові засади та принципи функціонування спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ) ЄС та спільної безпекової та оборонної політики ЄС. Зміни, внесені Лісабонським договором.
2. Інституційні основи СЗППБ. Військовий та цивільний потенціал ЄС.
3. Проблеми миротворчості у діяльності ЄС: аналіз цивільних та військових місій ЄС.
4. Досвід співпраці НАТО та ЄС (пакет Берлін +).
5. Перспективи створення «європейської армії». Концепція «бойових груп» та інші форми військово-політичної кооперації в ЄС: «постійне структуроване співробітництво (PESCO), Євромарфор, Єврокорпус, Європейські сили жандармерії, Європейська авіаційна група.
6. Європейське оборонне агентство. Проблеми формування спільного ринку озброєнь ЄС.

Самостійна робота:

- Розкрити зміст формату «постійного структурованого співробітництва» в сфері безпеки та оборони.
- Дослідити функціональні та інституційні засади діяльності Європейського оборонного агентства, його місця в системі спільної безпекової та оборонної політики ЄС.
- Проаналізувати ініціативи щодо створення Європейського оборонного фонду та Скоординованого щорічного огляду оборони (CARD, Coordinated Annual Review on Defense).
- Підготувати доповідь по військових підрозділах ЄС: Євромарфор, Європейська авіаційна група, Єврокорпус (на вибір).
- Скласти порівняльну таблицю військових витрат країн-членів ЄС, в тому числі на науково-дослідні розробки, та порівняти їх із даними по США, КНР та РФ.
- Визначити проблеми гармонізації миротворчої діяльності ЄС з ООН та іншими міжнародними організаціями.
- Проаналізувати ефективність миротворчої діяльності ЄС на прикладі окремо взятої операції.
- Охарактеризувати наслідки Брекзиту для воєнно-політичної інтеграції в ЄС.
- Дослідити потенціал співпраці України та ЄС в контексті становлення СБОП ЄС.

Тема 4. Політика розширення ЄС, відносини ЄС з країнами-кандидатами

Лекція 4. Політика розширення ЄС, відносини ЄС з країнами-кандидатами.

1. Проблема визначення критеріїв членства в ЄС. Підходи країн-членів ЄС щодо методології переговорного процесу.
2. Відносини ЄС та ЄАВТ. Формування Європейського економічного простору як моделі «інтеграції без членства».
3. Політика ЄС в регіоні Західних Балкан.
4. Еволюція відносин ЄС та Туреччини.

Семінар 3. Відносини ЄС з країнами-кандидатами

1. Роль ЄС у врегулюванні кризи на Балканах.
2. Процес стабілізації та асоціації для Західних Балкан.
3. Проблеми у відносинах ЄС та Туреччини на сучасному етапі.
4. Посилення конкуренції ЄС з третіми країнами в регіоні Західних Балкан (на прикладі Російської Федерації, КНР, Туреччини, країн Перської затоки).

Самостійна робота:

- Дослідити причини зміни підходів політики ЄС щодо Західних Балкан після ухвалення стратегії 2018 р., проаналізувати основні положення Послання Європейської Комісії «Надійна перспектива розширення ЄС та посилення взаємодії із Західними Балканами».
- Проаналізувати особливості переговорного процесу ЄС із кандидатами (на прикладі окремо взятої країни Західних Балкан).
- Визначити відмінність у підходах країн-членів ЄС щодо косівського питання: причини та наслідки.
- Проаналізувати роль ЄС як медіатора у діалозі Белграда та Приштини.
- Дослідити російський фактор у політиці ЄС в регіоні Західних Балкан.
- Підготувати доповідь «Міграційна проблема у відносинах ЄС та Туреччини».
- Визначити основні проблеми у відносинах ЄС та Туреччини, перспективи її інтеграції до ЄС.
- Провести порівняльний аналіз «норвезької» та «швейцарської» моделі співпраці з ЄС в контексті євроінтеграційної політики України.

Тема 5. Європейська політика сусідства та Східне партнерство як інструменти реалізації регіональної зовнішньополітичної стратегії ЄС

Лекція 5. Європейська політика сусідства та Східне партнерство як інструменти реалізації регіональної зовнішньополітичної стратегії ЄС

1. Передумови та фактори формування Європейської політики сусідства. Мета, механізми та основні характеристики програми.
2. Проблеми диференціації політики ЄС щодо східних та південних сусідів.
3. Особливості реалізації політики ЄС щодо країн Східного та Південного Середземномор'я. Створення Союзу для Середземномор'я.
4. Реформування ініціативи Східне партнерство як інструменту політики ЄС щодо країн Східної Європи та Південного Кавказу.
5. Відносини ЄС та України на сучасному етапі.

Семінар 4. Політика ЄС у Східній Європі

1. Реформування Європейської політики сусідства та Східного партнерства: ЄС як нормативний центр та провідник демократії - здобутки та поразки
2. Досвід імплементації Угоди про асоціацію України та ЄС: характеристика політичного діалогу, положення про Глибоку та Всеохоплюючу зону вільної торгівлі (основні виклики та ризики, здобутки).
3. Роль ЄС у кризовому врегулюванні конфліктів в країнах-учасницях Східного партнерства.
4. Східне партнерство в контексті відносин РФ та ЄС: конфлікт інтересів та інтеграційних стратегій.

Самостійна робота:

- Провести порівняльний аналіз стратегій розширення та сусідства ЄС.
- Охарактеризувати причини започаткування, принципи та ефективність реалізації ЄПС.
- Дослідити перспективи розвитку середземноморського діалогу ЄС.
- Роль ЄС у близькосхідному врегулюванні.
- Визначити відмінності підходів країн-членів ЄС щодо ініціативи Східне партнерство.
- Порівняти основні положення Угод про асоціацію ЄС з Україною, Молдовою та Грузією.
- Дослідити сценарії майбутнього відносин РФ-ЄС та їх впливу на Східну Європу.
- Визначити роль двосторонніх відносин з країнами-членами ЄС у реалізації євроінтеграційних перспектив України (на прикладі окремих країн-членів).

- Дослідити проблему реалізації концепції ЄС як «нормативної сили» на прикладі білоруської кризи.
- Проаналізувати позицію ЄС та країн-членів щодо українсько-російського конфлікту.

Тема 6. Трансформація трансатлантичних відносин

Лекція 6. Трансформація трансатлантичних відносин.

1. Роль американського чинника в еволюції європейської інтеграції.
2. Основні тенденції розвитку відносин США та ЄС.
3. Політичний діалог. Співпраця США та ЄС у безпековій сфері.
4. Трансатлантичне економічне партнерство.
5. Основні напрямки співробітництва ЄС і Канади.

Семінар 5. Відносини США та Європейського Союзу

1. Інституційний та договірно-правовий механізми відносин США та ЄС.
2. Політичний діалог США та ЄС: етапи, моделі та основні напрямки співробітництва.
3. Позиція США щодо воєнно-політичної інтеграції в ЄС.
4. Співробітництво США та ЄС у Східній Європі.
5. Перспективи розвитку трансатлантичного торговельно-економічного співробітництва.

Самостійна робота:

- Охарактеризувати фактори, що визначають характер відносин ЄС та США в постбіполярний період.
- Дослідити причини зростання розбіжностей в трансатлантичних відносинах.
- Провести порівняльний аналіз Глобальної стратегії ЄС 2016 р. та Стратегії національної безпеки США 2017 р.
- Проаналізувати основні двосторонні документи США та ЄС та законодавчі акти Конгресу США в питанні відносин з ЄС.
- З'ясувати причини підтримки США розширення ЄС.
- Визначити роль двосторонніх відносин США з європейськими країнами у системі трансатлантичних зв'язків.
- Дослідити використання ЄС та США механізмів врегулюванні торгових суперечок та їх ефективність.
- Проаналізувати причини зриву переговорів між ЄС та США щодо Угоди про Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство.
- Порівняти зовнішньополітичні підходи адміністрацій Д.Трампа та Дж.Байдена щодо співробітництва з ЄС.
- Проаналізувати основні положення й реалізацію Всеохоплюючої економічної та торговельної угоди (СЕТА) між ЄС та Канадою.

Тема 7. Відносини ЄС з основними центрами сили

Лекція 7. Відносини ЄС з основними центрами сили

1. Еволюція відносин ЄС та Російської Федерації.
2. Політика ЄС у Східній та Південно-Східній Азії (Японія, Південна Корея, країни АСЕАН).
3. Відносини ЄС та КНР.
4. Політика ЄС в Латинській Америці.

Семінар 6. Відносини ЄС з основними центрами сили

1. Еволюція відносин ЄС та РФ.
2. Азійський напрямок політики ЄС. Стратегія ЄС із з'єднання Європи та Азії - Євразійська мережа.
3. Становлення стратегічних відносин ЄС з Китаєм.
4. Співробітництво ЄС з Японією та Південною Кореєю.
5. Політика ЄС в Латинській Америці.

Самостійна робота:

- Охарактеризувати договірно-правову та інституційну базу відносин ЄС та КНР.
- Проаналізувати основні фактори, що визначають двосторонні відносини ЄС з КНР на сучасному етапі.
- Якою є позиція ЄС та окремих держав-членів ЄС щодо ініціативи КНР «Один пояс, один шлях» та «17+1».
- Визначити проблеми у відносинах КНР та ЄС на сучасному етапі.
- Дослідити основні складові та ефективність реалізації Стратегії ЄС із з'єднання Європи та Азії – Євразійська мережа.
- Проаналізувати основні положення та реалізацію Угоди про економічне партнерство ЄС та Японії та Угоди про вільну торгівлю ЄС та Південної Кореї.
- Охарактеризувати зміст, інституційні механізми та шляхи реалізації стратегії ЄС щодо міжрегіональної співпраці з Латинською Америкою.
- Визначити пріоритети у безпековій сфері у відносинах ЄС з Латинською Америкою.
- Провести дослідження двосторонніх відносин ЄС з державами регіону Латинської Америки на прикладі окремо взятої країни (Мексика, Чилі, Бразилія, Аргентина, Куба, Венесуела тощо).
- Проаналізувати інституційно-правову базу відносин ЄС та Російської Федерації.
- Визначити вплив енергетичного фактора на відносини ЄС та РФ.
- Дослідити основні проблеми у відносинах ЄС та РФ на сучасному етапі.
- Проаналізувати позиції окремих членів ЄС щодо відносин ЄС та Росії.

Тема 8. Глобальний порядок денний у зовнішній політиці ЄС

Лекція 8. Глобальний порядок денний у зовнішній політиці ЄС

1. «Багатосторонній підхід» у зовнішньополітичній діяльності ЄС: співробітництво з ООН та регіональними організаціями.
2. Глобальні проблеми сучасності та шляхи їх подолання у зовнішньополітичній діяльності ЄС.
3. Енергетична складова та політика ЄС у сфері охорони навколишнього середовища: міжнародні аспекти.
4. Політика ЄС сприяння розвитку.
5. Міграційна проблема та шляхи її подолання у зовнішньополітичній діяльності ЄС.

Семінар 7. Глобальний порядок денний у зовнішній політиці ЄС

1. Співробітництво ЄС з ООН та спеціалізованими установами ООН. Позиція ЄС та країн-членів щодо реформування ООН.
2. Енергетична складова та політика ЄС у сфері охорони навколишнього середовища: міжнародні аспекти.
3. Політика ЄС сприяння розвитку.
4. Міграційна проблема та шляхи її подолання у зовнішньополітичній діяльності ЄС.

Самостійна робота:

- Дослідити проблематику прав людини, верховенства права та демократії у зовнішньополітичній діяльності ЄС
- Дослідити проблематику нерозповсюдження, контролю над озброєннями та боротьби з тероризмом у зовнішньополітичній діяльності ЄС
- Визначити основні напрямки стратегії ЄС на африканському континенті
- Проаналізувати енергетичну політику ЄС: підходи держав-членів, основні ініціативи
- Проаналізувати ініціативу Європейської Комісії «Європейський Зелений курс»: основні положення, шляхи реалізації
- Охарактеризувати роль ЄС та країн-членів ЄС у боротьбі із кліматичними змінами та у сфері охорони навколишнього середовища
- Міграційна криза та шляхи її подолання у зовнішньополітичній діяльності ЄС
- Дослідити політику ЄС щодо розвитку: цілі, правові та інституційні механізми, напрямки діяльності

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Азійський напрямок політики ЄС. Стратегія ЄС із з'єднання Європи та Азії - Євразійська мережа.
2. Близькосхідна політика ЄС.
3. Відносини в трикутнику ЄС – Україна – РФ.
4. Відносини ЄС та Японії.
5. Еволюція стратегічного бачення ЄС. Глобальна стратегія 2016 р.
6. Еволюція політики ЄС в регіоні Західних Балкан.
7. Енергетична політика ЄС, вплив енергетичного чинника на відносини ЄС та Російської Федерації.
8. Європейська політика сусідства як інструмент співпраці ЄС із третіми країнами.
9. Європейське оборонне агентство. Проблеми формування спільного ринку озброєнь ЄС.
10. Інституційні основи спільної безпекової та оборонної політики ЄС. Військовий та цивільний потенціал ЄС.
11. Концептуально - теоретичні засади зовнішньополітичної діяльності ЄС (концепція ЄС як «цивільного центру сили», «нормативного центру» І. Меннерса та «нормативного гегемона» З. Лаїді).
12. Концепція «бойових груп» (EU battlegroups) та інші форми військово-політичної кооперації в ЄС (PESCO, EUROMARFOR (European Maritime Force), Eurocorps, European Gendarmerie Force, European Air Group).
13. Механізм координації та узгодження зовнішньої політики в ЄС.
14. Міграційна криза в ЄС та шляхи її подолання.
15. Наслідки виходу Великобританії з ЄС для воєнно-політичної інтеграції в ЄС.
16. Основні напрямки співробітництва ЄС та України на сучасному етапі.
17. Основні тенденції та проблеми розвитку відносин США та ЄС на сучасному етапі.
18. Особливості реалізації середземноморської політики ЄС.
19. Перспективи співробітництва ЄС та Туреччини.
20. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС: основні характеристики, хід реалізації.
21. Позиція ЄС та країн-членів щодо українсько-російського конфлікту.
22. Політика ЄС в Африці.
23. Політика ЄС в Латинській Америці.
24. Політика ЄС в сфері охорони навколишнього середовища: міжнародні аспекти.
25. Політика ЄС допомоги у розвитку.
26. Політика ЄС на Південному Кавказі.

27. Політика ЄС щодо врегулювання криз в країнах-учасницях Східного партнерства.
28. Порівняти інтереси та підходи країн-членів ЄС щодо програм Європейська політика сусідства та/або Східне партнерство.
29. Правові засади та принципи функціонування спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ) ЄС та спільної безпекової та оборонної політики ЄС. Зміни, внесені Лісабонським договором.
30. Проблеми воєнно-політичної інтеграції в ЄС. Перспективи утворення Європейської армії.
31. Проблеми імплементації Угод про асоціацію ЄС з Україною, Грузією та Молдовою. Порівняльний аналіз угод.
32. Проблеми миротворчості у діяльності ЄС: аналіз цивільних та військових місій ЄС.
33. Реформування Європейської політики сусідства та Східного партнерства: ЄС як нормативний центр та провідник демократії.
34. Російський чинник в контексті реалізації ініціативи Східне партнерство.
35. Співробітництво ЄС з НАТО та іншими безпековими структурами в Європі.
36. Становлення стратегічних відносин ЄС з Китаєм.
37. Сучасний стан двосторонніх відносин ЄС з країнами-учасницями Східного партнерства.
38. Формування системи трансатлантичного співробітництва (відносини ЄС з США та Канадою).

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Європейський Союз в міжнародних відносинах/ В.В. Копійка, М.А.Миронова, С.О.Маковський та ін. - К: ВПЦ «Київський університет», 2021.
2. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку/ В.В.Копійка, Т.І.Шинкаренко, М.А.Миронова. - К.:Знання, 2010.
3. Європейський Союз: економіка, політика, право. Енциклопедичний словник/ Редкол.: В.В.Копійка (голова) та ін.- К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011.
4. European Security Strategy. A Secure Europe in a Better World, Brussels, 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>
5. Policy-Making in the European Union, 8th ed./ Н.Wallace, М.Pollack, А.Young, Oxford: Oxford University Press, 2021

6. Shared Vision, Common Action: a Stronger Europe. A Global Strategy for the EU's Foreign and Security Policy, Brussels, June 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
7. Smith Karen. European Union Foreign Policy in a Changing World, 3rd ed. Oxford: Polity Press, 2014
8. The Foreign Policy of the European Union/ ed. by St. Keukeleire, T. Delreux, Palgrave MacMillan, 2016
9. Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on Functioning of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC>

Рекомендована:

10. Арах М. Европейский Союз: видение политического объединения. – М.: Экономика, 1998.
11. Звіти про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС 2019 <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>
12. Копійка В.В., Миронова М.А. Глобальна стратегія ЄС: проблеми модернізації зовнішньополітичної діяльності// Журнал європейського і порівняльного права.- Вип.12/1-2. - 2020.- сс.19-24. .- Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pravo/article/view/4010>
13. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування. – К. Знання, 2009.
14. Миронова М.А. Перспективи «європеїзації» Західних Балкан: виклики для Європейського Союзу// Актуальні проблеми міжнародних відносин.-№141.-Част.ІІ.-2019.-сс.117-130
15. Миронова М.А. Східний вимір Європейської політики сусідства: виклики для зовнішньополітичної стратегії ЄС// Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». Електронне видання Інституту міжнародних відносин, 2015.- №8.- Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2596
16. Моне Жан. Спогади, Х.: Фоліо, 2017
17. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики, Центр Разумкова, 2021 <https://razumkov.org.ua/vydannia/vydannia-serii-biblioteka-tsentru-razumkova>
18. Снігир О.В. Вплив РФ на Західні Балкани.-К.:Національний інститут стратегічних досліджень, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/balkans-ae492.pdf>

19. Угода про асоціацію Україна-ЄС <https://eu-ua.kmu.gov.ua/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu>
20. Україна в європейському безпековому просторі/ В.А.Манжола, О.Л.Хилько, С.О.Божко.- К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012.
21. Україна і Східне партнерство: візія 2025 року/за ред. Хилько М.// ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма»», Офіс Фонду Конрада Аденауера в Україні.— Київ, 2021 <http://prismua.org/eap2025/>
22. Україна та Європейський Союз/ В.В.Копійка, В.А.Манжола, Н.М.Весела. - К.:Знання, 2012.
23. A Problem Shared: Russia and the Transformation of Europe's Eastern Neighborhood/ European Council on Foreign Relations, April 2020 https://ecfr.eu/publication/a_problem_shared_russia_and_transformation_of_europe_eastern_neighbourhood/
24. Anghel S.E., Bacian I.C. Implementation of the Lisbon Treaty provisions on the Common Security and Defence Policy (CSDP). Briefing, European Council Briefing, February 2016. – Available at: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573285/EPRS_BRI%282016%29573285_EN.pdf
25. Balkan Futures. Three Scenarios for 2025/ ed.by Čeperković M. and Gaub F.// Chaillot Paper No 147.- Paris: European Union Institute for Security Studies, 2018.-70 p.
26. Bieber F., Tzifakis N. The Western Balkans as a Geopolitical Chessboard? Myths, Realities and Policy Options. Balkans in Europe Policy Advisory Group (BiEPAG), June 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://biepag.eu/wp-content/uploads/2019/08/The_Western_Balkans_as_a_Geopolitical_Chessboard.pdf
27. Biscop S The EU Global Strategy 2020//Security Policy Brief, Egmont Royal Institute for International Relations, No108, March 2019
28. Chugaiev O., Mironova M. Dynamics and Challenges of the EU-Ukraine Cooperation: Political, Security and Trade Aspects/ Proceedings of the 2nd International Scientific Conference 'Eastern European Conference of Management and Economics', Ljubljana: Ljubljana School of Business, 2020.-pp.130-139.
29. Comparative analysis of the association agreements and DCFTA (with Ukraine, Moldova, Georgia) as an instrument of EU policy in Eastern Europe. Benefits and Costs of the DCFTA: Evaluation of the Impact on Georgia, Moldova and Ukraine <https://wiiw.ac.at/benefits-and-costs-of-dcfta-evaluation-of-the-impact-on-georgia-moldova-andukraine-dlp-4111.pdf>

30. Contested Space: Eastern Europe between Russia and the EU/ Ian Bond, March 2017
https://www.cer.eu/sites/default/files/pb_eastern_part_IB_9march17.pdf
31. Emerson M. Scenarios for a Wider Europe/ CEPS, February 2019
http://aei.pitt.edu/97081/1/PI_2019_02_ME_ScenariosfortheWiderEurope.pdf
32. Emerson M., Noutcheva G. Political and Economic Governance in the Balkans and Eastern Europe Compared/CEPS Working document.- No 2018/06.- Brussels: July 2018.
33. Energy Policy of the European Union by Samuel R. Schubert. Palgrave MacMillan, 2016.
34. European armaments standardisation, European Parliament, Policy Department for External Relations, October 2018
35. European Neighborhood // Ukraine Analytica, Issue 3 (13), 2018
<https://ukraine-analytica.org/archive/>
36. EU-Russia Relations: Towards an Increasingly Geopolitical Paradigm
<https://eu.boell.org/en/2017/07/03/eu-russia-relations-towards-increasingly-geopolitical-paradigm>
37. Galeotti M. Do the Western Balkans face a Coming Russian Storm?/ European Council on Foreign Relations, Policy Brief.-London: April 2018.
38. Gotkowska J., The Trouble with PESCO. The Mirages of European Defence, OSW, February 2018. – Available at:
https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_69_pesco_ang_net.pdf
39. Hiski Haukkala. A normative power or a normative hegemon? The EU and its European Neighbourhood Policy, 2007.
40. Ian Manners. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? 2007
41. Joint Communication of the European Commission and High Representative ‘Eastern Partnership Policy Beyond 2020: Reinforcing Resilience – an Eastern Partnership that delivers for all»
42. Kagan Robert, «Power and Weakness,» *Policy Review* 113 (June/July 2002).
43. Lindstrom G., Tardy T. The EU and NATO. The Essential Partners (2019), the EU Institute for Security Studies, Paris. Режим доступа:
<https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/EU%20and%20NATO.pdf>
44. Mironova M. The EU-NATO Cooperation: Perspectives for More Autonomous Europe?// UA:Ukraine Analytica, Vol.4 (14), 2018, pp.13-19. Режим доступа: <http://ukraine-analytica.org/the-eu-nato-cooperation-perspectives-for-more-autonomous-europe/>
45. Missiroli A. The Impact of the Lisbon Treaty on the ESDP.-Brussels: European Parliament, 2008.

46. Moravchik Andrew. Europe is Still a Superpower// Foreign Policy, 2017, April 13 <http://foreignpolicy.com/2017/04/13/europe-is-still-a-superpower/>
47. NATO – EU Cooperation after Warsaw, Parliamentary Assembly Defence and Security Committee. October 7, 2017
48. Pirozzi N., Ntousas V. Walking the Strategic Talk. A Progressive EU Foreign Policy Agenda for the Future. Brussels: Foundation for European Progressive Studies, May 2019
49. Raik Kristi, Järvenpää Pauli. A New Era of EU-NATO Cooperation: How to Make the Best of a Marriage of Necessity. International Centre for Defence and Security, May 2017
50. Schneider-Petsinger M. US – EU Trade Relations in the Trump Era: Which Way Forward?/ Chatham House, the Royal Institute of International Relations, March 2019. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.chathamhouse.org/publication/us-eu-trade-relations-trump-era-which-way-forward/2019-03-08US-EUTradeRelations2.pdf>
51. Shapiro J., Pardijs D. The Transatlantic Meaning of Donald Trump: a US-EU Power Audit / European Council on Foreign Relations, September 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.ecfr.eu/page/-/US_EU_POWER_AUDIT.pdf
52. The Agenda for the EU-US strategic partnership/ ed. by Álvaro de Vasconcelos.- European Union: Institute for Security Studies.- August 2011
53. The CSDP in 2020 The EU's legacy and ambition in security and defence/ ed. by Daniel Fiott, EU Institute for Security Studies, 2020
54. The Eastern Partnership. A Decade On: Looking Back, Thinking Ahead / ed. by Nicu Popescu and Stanislav Secieru // Chaillot Paper, No 153, July 2019
https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp153_EaP.pdf
55. The EU – Russia: Locked into Confrontation/ European Parliament, July 2020
56. The EU and its Neighbours: Values Versus Security in European Foreign Policy. Edited by G. Noutcheva, K. Pomorska and others. Manchester: Manchester University Press, 2016
57. The EU, the UN and Collective Security: Making Multilateralism Effective, (2012), ed. by Krause J., Ronzitti N., Routledge.
58. The European Union and its Eastern Neighbors: towards a more ambitious partnership? Ed. O. Korosteleva, Routledge, 2014
59. The European Union's Global Strategy: Three Years on, Looking Forward, Brussels, June 2019. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_global_strategy_2019.pdf

60. The influence of external actors in the Western Balkans. A map of geopolitical players.- Berlin: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2018.
61. The Obama Moment. European and American Perspectives/ ed. by de Vasconcelos A., Zaborowski M., Institute for Security Studies, Paris, 2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/The_Obama_Moment__web_A4_0.pdf
62. Third Powers in Europe's East/ ed. by Nicu Popescu and Stanislav Secieru// Chaillot Paper, No 144, March 2018 <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Chaillot%20Paper%20144%20-Third%20powers%20in%20Europe%27s%20east.pdf>
63. Transatlantic Relations: US Interests and Key Issues, Congressional Research Service Report, April 27, 2020.
64. Zaki Laïdi A normative hegemon? The unintended consequences of European power, 2009

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ПАРТНЕРІВ ЄС»

Розробники: **Константинов Віктор Юрійович**, к.політ.н., доцент,
зав. кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики
Миронова Маргарита Анатоліївна, к.політ.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

Мета дисципліни - набуття студентами необхідних теоретичних навичок та практичних знань щодо основних зовнішньополітичних концепцій та доктрин зовнішньої політики США, РФ та КНР; визначення ролі та місця європейського регіону у їх зовнішньополітичних стратегіях.

Анотація навчальної дисципліни: Дисципліна є складовою освітньої програми «Міжнародні відносини», підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Дисципліна складається з трьох змістових модулів. Перший присвячено європейській політиці Сполучених Штатів Америки, другий — європейській політиці Російської Федерації, третій — політиці Китайської Народної Республіки в регіоні. В рамках курсу виокремлено стратегічні цілі, завдання великих держав, з'ясовано оперативний і тактичний виміри європейської політики США, РФ та КНР; досліджено особливості їх європейської політики після завершення «холодної війни»; проаналізовано комплекс двосторонніх відносин США, РФ та КНР з країнами-членами ЄС.

Завдання навчальної дисципліни: застосовувати отримані знання при вирішенні практичних завдань, пов'язаних з професійними обов'язками; аналізувати події у зовнішній політиці великих держав, пов'язані із реалізацією особливостей їх статусу в міжнародних відносинах, оцінювати їх об'єктивно та розумно; використовувати сучасну методологію аналізу зовнішньої політики; оцінювати динаміку зовнішньополітичного процесу.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- принципи та умови формування зовнішньої політики держави, взаємодії зовнішньої політики із міжнародним середовищем;
- фактори, що впливають на формування зовнішньої політики держав;
- фактори, що визначають особливості формування та реалізації зовнішньої політики великих держав;
- механізми та інститути, які використовують США, РФ, КНР для реалізації та оптимізації власної зовнішньої політики, зокрема її європейського напрямку.

Вміти:

- аналізувати зовнішньополітичну діяльність великих держав;

- аналізувати та систематизувати наслідки впливу великих держав на міжнародні відносини та світову політику, зокрема на європейську систему;
- визначати регіональні особливості європейської політики США, РФ, КНР;
- визначати місце та роль великих держав у міжнародних інститутах;
- проводити групового дослідження проблем зовнішньої політики та презентації їх результатів;
- коментувати актуальні події/питання/проблеми європейської політики великих держав (у форматі індивідуального експертного коментаря);
- здійснювати аналіз європейської політики великих держав (у форматі аналітичної доповіді).

Система оцінювання. Курсом передбачено три змістовних модулі. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарських занять, презентацій.

Семестрове оцінювання (максимум 60 балів) здійснюється у формі перевірки знань і навичок:

- під час відповіді на практичних заняттях (участі у дискусії) – 30% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі написання самостійних робіт – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі групових презентацій дослідницьких завдань – 30% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі написання контрольної роботи у вигляді тестових завдань – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання

Завершується дисципліна іспитом (максимум 40 балів).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№	Назви тем	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Модуль 1. Європейська політика США				
1	Еволюція концептуальних засад європейської політики США в постбіполярний період.	2	-	6
2	Відносини США та Європейського Союзу.	2	-	6
3	Проблеми європейської безпеки у зовнішній політиці США.	2	2	7
4	Двосторонній вимір європейської політики США: відносини з країнами-членами ЄС	2	2	7
5	Політика США в регіоні Східної та Південно-Східної Європи.	2	2	7
Модуль 2. Європейська політика Російської Федерації				
6	Концептуальні засади європейської політики РФ	4	-	6
7	Розвиток відносин Росії із ЄС	2	2	7
8	Балтійський та Євроарктичний регіон у європейській політиці РФ	2	2	7
9	Балкани та Чорноморський регіон у зовнішньополітичній стратегії РФ	2	-	6
Модуль 3. Європейська політика КНР				
10	Концептуальні засади європейської політики КНР	2	-	7
11	Еволюція відносин КНР та ЄС	2	2	7
12	Двосторонній вимір європейської політики КНР: відносини з державами-членами ЄС	2	2	7
	ВСЬОГО	26	14	80

Загальний обсяг – 120 год., в тому числі:

Лекції – 26 год.

Практичні заняття – 14 год.

Самостійна робота – 80 год.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Еволюція концептуальних засад європейської політики США в постбіполярний період.

Лекція 1. Концептуальні засади європейської політики США в постбіполярний період.

1. Трансформація американської зовнішньополітичної стратегії в постбіполярний період. «Великі дебати» у зовнішній політиці США.
2. Роль європейського регіону, цілі та пріоритети європейської політики США.
3. Проблеми реформування американської військової присутності в Європі.
4. Зовнішньополітичний механізм США та його вплив на трансатлантичні відносини.

Самостійна робота.

1. Еволюція європейської політики США:
  - еволюція концепції атлантизму; співвідношення концепцій атлантизму та європеїзму у трансатлантичних відносинах;
  - зміна ролі європейського регіону в американській зовнішньополітичній стратегії.
2. Дослідити вплив теоретичних концепцій («Великої стратегії») на практичну реалізацію зовнішньополітичної стратегії Вашингтона.
3. Дослідити вплив законодавчої влади та лобістських груп на європейську політику Вашингтона.
4. Провести порівняльний аналіз європейської стратегії адміністрацій Д.Трампа та Дж.Байдена.

Тема 2. Відносини США та Європейського Союзу.

Лекція 2. Становлення та розвиток політики США щодо Європейського Союзу.

1. Відносини США та ЄС: інституційний та правовий аспекти.
2. Політичні відносини США та ЄС: етапи, моделі та основні напрямки співробітництва.
3. Перспективи розвитку трансатлантичного економічного співробітництва.

Самостійна робота.

1. Проаналізувати основні двосторонні документи США та ЄС та законодавчі акти Конгресу США в питанні відносин з ЄС.
2. Визначити вплив глобалізації на розвиток трансатлантичних відносин. Відносини США-ЄС в системі СОТ.
3. Проаналізувати причини провалу переговорів щодо Угоди про Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство.

Тема 3. Проблеми європейської безпеки у зовнішній політиці США.

Лекція 3. США та проблеми європейської безпеки.

1. Американський фактор у трансформації системи євроатлантичної безпеки.
2. Політика США щодо військово-політичної інтеграції в ЄС.
3. Еволюція європейської політики США після 2014 р.
4. Міжнародні конфлікти в Європі та США.

Семінар 1. США та проблеми європейської безпеки.

1. Еволюція підходів США щодо ролі НАТО в європейській політиці США.
2. Реформування системи американської військової присутності в Європі.
3. США та «спільна безпекова та оборонна політика» ЄС.
4. Підходи США щодо посилення ефективності НАТО та підтримки європейських союзників після 2014 р.

Самостійна робота

1. Дослідити роль американського чинника у трансформації європейської системи безпеки.
2. Підготувати доповідь щодо впливу китайського та російського факторів на стратегію США в Європі.
3. Проаналізувати еволюцію підходів щодо розширення НАТО та ЄС у зовнішньополітичній стратегії США.

Тема 4. Двосторонній вимір європейської політики США: відносини з країнами-членами ЄС.

Лекція 4. Двосторонній вимір європейської політики США

1. Роль двосторонніх відносин з країнами регіону в системі зовнішньополітичних пріоритетів США.
2. Еволюція двосторонніх відносин США з основними партнерами (Франція, ФРН, Велика Британія).
3. Визначальні фактори американської політики в регіоні ЦСЄ.

Семінар 2. Розвиток двосторонніх відносин США з країнами регіону.

1. Основні напрямки співробітництва США та Великої Британії.
2. Розвиток відносин США та ФРН на сучасному етапі.
3. Еволюція франко-американських відносин.
4. Відносини США з країнами Півдня Європи (на прикладі Італії та Іспанії)
5. Політика США в регіоні ЦСЄ. Комплекс двосторонніх відносин (на прикладі окремо взятої країни).

Самостійна робота.

1. Проаналізувати вплив Брекзїт на європейську політику США та на американсько-британські відносини.

2. Підготувати доповідь щодо ролі енергетичного фактору у відносинах США з країнами ЄС.
3. Еволюція відносин США та Польщі в постбіполярний період.
4. Політика США щодо країн Балтії.

Тема 5. Політика США в регіоні Східної та Південно-Східної Європи.

Лекція 5. Політика США в регіоні Східної та Південно-Східної Європи

1. Визначальні фактори американської зовнішньої політики в регіонах Східної та Південно-Східної Європи.
2. Підходи США щодо розбудови двосторонніх взаємин з країнами Західних Балкан.
3. Особливості політики США в регіоні Південного Кавказу.
4. Сучасний стан та перспективи співробітництва США та України.

Семінар 3. Сучасний стан та перспективи відносин США з країнами Східної та Південно-Східної Європи.

1. Участь США у мирному врегулюванні на Балканах. Політика США щодо конфлікту в Косово.
2. Політика США на Південному Кавказі. Відносини США з Грузією, позиція США щодо Нагірно-Карабаського конфлікту.
3. Порівняльний аналіз політики адміністрацій Д.Трампа та Дж.Байдена щодо України.
4. Безпекові аспекти в українсько-американських відносинах.
5. Проблеми безпеки у Азово-Чорноморському басейні у політиці США в регіоні.

Самостійна робота

1. Провести порівняльний аналіз підходів США та ЄС щодо проблеми Косово, відносин Косово та Сербії на сучасному етапі.
2. Дослідити проблему ефективності санкційної політики США як інструменту стримування Росії після 2014 р.
3. Проаналізувати роль китайського фактора у відносинах США та України.

Тема 6. Концептуальні засади європейської політики Російської Федерації.

Лекція 6. Концептуальні засади європейської політики Російської Федерації.

1. Місце європейської політики Росії в системі її зовнішньополітичних пріоритетів, цілі та завдання європейської політики РФ.
2. Концептуальне забезпечення європейської політики РФ. Концепції зовнішньої політики, стратегія національної безпеки.
3. Інституційне забезпечення зовнішньої політики РФ.

Самостійна робота.

1. Дослідити роль енергетичного фактору в європейській політиці РФ.
2. Проаналізувати еволюцію відносин РФ та НАТО.

Тема 7. Розвиток відносин Росії із ЄС.

Лекція 7. Розвиток відносин Росії із ЄС.

1. Завдання та основні елементи політичного діалогу Росії та ЄС.
2. Напрями та міжнародно-правова база економічного співробітництва Росії та ЄС.

Семінар 4. Еволюція відносин РФ та ЄС.

1. Місце ЄС в системі пріоритетів зовнішньої політики Росії.
2. Політичні та правові засади відносин РФ та ЄС.
3. Російський бізнес і європейська політика РФ.
4. Еволюція співробітництва Росії та ЄС в енергетичній сфері.

Самостійна робота

1. Проаналізувати двосторонній формат відносин РФ із провідними державами Європи (на прикладі двосторонніх відносин з країною на вибір: Велика Британія, Франція, ФРН, Італія тощо).
2. «Правий поворот» в Європі: російський фактор у посиленні правопопулістських партій в Європі.

Тема 8. Балтійський та Євроарктичний регіон у європейській політиці РФ.

Лекція 8. Балтійський та Євроарктичний регіон у європейській політиці РФ

1. Роль та місце Арктики у зовнішньополітичній стратегії РФ.
2. Роль та місце Балтійського регіону у зовнішньополітичній стратегії РФ.

Семінар 5. Балтійський та Євроарктичний регіон у європейській політиці РФ

1. Стратегія РФ в Арктиці.
2. Формати міжнародного співробітництва в Арктиці: участь в них РФ.
3. Стратегія РФ у Балтійському регіоні.
4. Формати міжнародного співробітництва у Балтійському регіоні: участь в них РФ.

Самостійна робота.

1. Проаналізувати основні проблеми у двосторонніх відносинах РФ з країнами Балтії (на прикладі окремо взятої країни).
2. Дослідити перспективи вступу Швеції та Фінляндії до НАТО та наслідки для балтійської стратегії РФ.

Тема 9. Балкани та Чорноморський регіон у зовнішньополітичній стратегії РФ

Лекція 9. Балкани та Чорноморський регіон у зовнішньополітичній стратегії РФ.

1. Політика РФ на Балканах: основні інструменти, відносини з третіми країнами.
2. Місце чорноморського регіону в системі пріоритетів зовнішньої політики Росії. Проблеми безпеки у Азово-Чорноморському басейні та російський фактор.

Самостійна робота

1. Врегулювання конфлікту на Балканах у зовнішній політиці РФ.
2. Російсько-турецькі відносини в контексті чорноморської стратегії РФ.

Тема 10. Концептуальні засади європейської політики КНР.

Лекція 10. Концептуальні засади європейської політики КНР.

1. Місце Європи у сучасній стратегії зовнішньої та безпекової політики КНР.
2. Еволюція концептуальних засад європейської політики КНР.
3. Інституційне забезпечення європейської політики КНР.

Самостійна робота

1. Питання повернення територій під суверенітет КНР у відносинах із європейськими державами.
2. Американський фактор у відносинах КНР та ЄС.

Тема 11. Еволюція відносин КНР та ЄС.

Лекція 11. Еволюція відносин КНР та ЄС.

Семінар 6. Еволюція відносин КНР та ЄС.

1. Міжнародно-правові та інституційні засади відносин КНР та ЄС.
2. Проблеми та основні елементи політичного діалогу КНР із Європейським Союзом.
3. Напрями та міжнародно-правова база економічного співробітництва КНР та ЄС.

Самостійна робота

1. «Один пояс, один шлях» у європейській політиці КНР.

Тема 12. Двосторонній вимір європейської політики КНР: відносини з державами-членами ЄС.

Лекція 12. Двосторонній вимір європейської політики КНР: відносини з державами-членами ЄС.

1. Проаналізувати двосторонній комплекс відносин КНР із провідними державами Європи.
2. Політика КНР у ЦСЄ та ПСЄ.

Семінар 7. Розвиток двосторонніх відносин КНР з країнами регіону.

1. Відносини КНР з провідними європейськими акторами: Велика Британія, Франція, ФРН (країна на вибір)
2. Політика КНР у ЦСЄ та на Балканах.
3. Політика ФРН у Східній Європі. Основні напрямки відносин КНР та України.

Самостійна робота

1. Дослідити наслідки та перспективи ініціативи КНР «16+1».
2. Проблема прав людини у відносинах КНР з європейськими країнами.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. «Один пояс, один шлях» у європейській політиці КНР.
2. Відносини Росії із провідними державами Західної Європи.
3. Еволюція відносин Росії із Європейським Союзом.
4. Еволюція відносин КНР із Європейським Союзом.
5. Еволюція франко-американських відносин.
6. Європейська політика адміністрації Б.Обами.
7. Європейська політика адміністрації Д.Трампа.
8. Західні Балкани у європейській стратегії США.
9. Концептуальні засади європейської політики Росії.
10. Міжнародно-правові та інституційні засади відносин США та ЄС.
11. Місце ЦСЄ у європейській стратегії США.
12. Основні напрями співробітництва ЄС та США.
13. Основні напрямки співробітництва США та Великобританії на сучасному етапі.
14. Політика КНР у Східній Європі. «16+1».
15. Політика США у Східній Європі.
16. Політика США щодо України на сучасному етапі.
17. Проблема європейської системи безпеки у політиці Росії.
18. Проблема реформування НАТО в європейській стратегії США.
19. Проблема реформування системи американської військової присутності в Європі.
20. Проблеми відносин КНР із Європейським Союзом.
21. Проблеми відносин Росії із Європейським Союзом.
22. Розвиток відносин США та ФРН на сучасному етапі.
23. Розширення НАТО в зовнішній політиці Росії.
24. Роль європейського регіону в американській зовнішньополітичній стратегії.
25. США та проблеми військово-політичної інтеграції в ЄС.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародні відносини та світова політика: підручник/ за ред. В.А.Манжоли.- К.: Знання, 2014
2. Міжнародні системи та глобальний розвиток/ Манжола В.А., Коппель О.А., Капітоненко М.Г. та ін. - К.: Знання, 2014.
3. Українська дипломатична енциклопедія: У 5-ти т., Х.: Фоліо, 2013 (за ред. Л.В.Губерського).
4. Богатуров А.Д. - Международные отношения и внешняя политика России — М.: Издательство "Аспект Пресс", 2017
5. Внешняя политика России. 1996-2016 / под ред. Т.А.Шаклеиной, А.Н.Панова, А.С.Булатова и др. - М.: МГИМО-Университет, 2017.
6. Горбулін, В. П., Власюк, О. С. , Кононенко, С. В. Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна. – К.: НІСД, 2015.
7. Грачиков Е.Н. и др. Внешняя политика России в условиях глобальной неопределенности. - Москва: Русайнс, 2017.
8. Єнько Є.Ю. Еволюція відносин Європейського Союзу та КНР// Європейський Союз у міжнародних відносинах: навчальний посібник/ за ред. В.В.Копійки. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2021.– сс.398-421.
9. Константинов В.Ю. В чѐм суть конфліктов за акватории Чѐрного, Азовского и Южно-Китайского морей? // Спорные морские юрисдикции в зонах конфликта и конкуренции (на примерах Чѐрного, Азовского и Южно-Китайского морей). – Киев: Издательский дом Дмитрия Бураго, 2020.
10. Константинов В.Ю. Формування нової системи балансу сил у геостратегічному просторі Азійсько-Тихоокеанського регіону // Азійський напрям зовнішньої політики України: проблеми і перспективи. Аналітичні оцінки. - Київ: НІСД, 2008.
11. Миронова М.А. Еволюція відносин Європейського Союзу та США// Європейський Союз у міжнародних відносинах: навчальний посібник/ за ред. В.В.Копійки. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2021.– сс.484-514.
12. Рижков М.М. «Grand Strategies»: Актуалізація американського досвіду стратегічного планування. К: «Алькор», 2006.
13. Розумний, М.М. та ін. Режим Путіна: перезавантаження-2018. – Київ : НІСД, 2018.
14. США і світ ХХІ століття/Пахомов Ю.М., Коваль І.М., Шергін С.О. та інші. К.: «Центр вільної преси», 2013.
15. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. – К.: Основи, 2019
16. Шаклейна Т.А. Россия и США в мировой политике. - М.: Аспект Пресс, 2017.

17. The Transatlantic Declaration on the EC-US Relations, Brussels, 23 November 1990. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124320/trans_declaration_90_en.pdf
18. Transatlantic Relations: US Interests and Key Issues, Congressional Research Service Report, April 27, 2020.
19. Schneider-Petsinger M. US – EU Trade Relations in the Trump Era: Which Way Forward?/ Chatham House, the Royal Institute of International Relations, March 2019. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.chathamhouse.org/publication/us-eu-trade-relations-trump-era-which-way-forward/2019-03-08US-EUTradeRelations2.pdf>
20. Shapiro J., Pardijs D. The Transatlantic Meaning of Donald Trump: a US-EU Power Audit / European Council on Foreign Relations, September 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.ecfr.eu/page/-/US_EU_POWER_AUDIT.pdf
21. The Obama Moment. European and American Perspectives/ ed. by de Vasconcelos A., Zaborowski M., Institute for Security Studies, Paris, 2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/The_Obama_Moment__web_A4_0.pdf
22. Danner L. K. China's Grand Strategy: Contradictory Foreign Policy? - Berlin: Springer, 2018.
23. Henry R. Nau, Deepa M. Ollapally. Worldviews of Aspiring Powers: Domestic Foreign Policy Debates in China, India, Iran, Japan, and Russia - Oxford University Press, 2012.
24. Konstantynov, V. Networks and nodes: Eurasian regionalism revisited //Ukraine Analytica. - 2016. - Iss. 4(6). - P.30-38.
25. Lanteigne M. Chinese Foreign Policy: An Introduction. - London: Routledge, 2013.
26. Mironova M. The EU-NATO Cooperation: Perspectives for More Autonomous Europe?// UA:Ukraine Analytica, Vol.4 (14), 2018, pp.13-19. Режим доступа: <http://ukraine-analytica.org/the-eu-nato-cooperation-perspectives-for-more-autonomous-europe/>
27. Pacer, V. A. Russian foreign policy under Dmitry Medvedev, 2008–2012. - Milton Park: Routledge, 2016.
28. Pradt T. China's New Foreign Policy: Military Modernisation, Multilateralism and the 'China Threat'. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016.
29. Radin, A.& Reach, C. Russian Views of the International Order. – RAND, 2017.
30. Ronald C Keith. Deng Xiaoping and China's foreign policy. - London: Routledge, 2018.

31. Russian energy security and foreign policy / Ed. by A. Dellecker and T. Gomart. - N.Y.: Routledge, 2011.
32. Russian Foreign Policy in the 21st Century / Ed. by R. Kanet. - N.Y.: Palgrave Macmillan, 2011.
33. Sergunin A. Explaining Russian Foreign Policy Behavior. Theory and Practice. - Stuttgart: ibidem-Verlag, 2016.
34. Shifting priorities in Russia's foreign and security policy / Ed. by R. Kanet and R. Piet. - Farnham Burlington: Ashgate Publishing, 2014.
35. Tiang Boon Hoo. Chinese foreign policy under Xi. - London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017
36. The Agenda for the EU-US strategic partnership/ ed. by Álvaro de Vasconcelos.- European Union: Institute for Security Studies.- August 2011
37. The EU-US security and justice agenda in action// Chaillot papers.- European Union: Institute for Security Studies.- No 127. –December 2011.
38. The New Transatlantic Agenda, Madrid, 3 December 1995. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124321/new_transatlantic_agenda_en.pdf

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНСТИТУЦІЙНА ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС»

Розробники: Копійка Валерій Володимирович, д.політ.н., професор,
Директор НН Інститут міжнародних відносин
Денисенко Ксенія Юрївна, к.політ.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

Мета дисципліни – набуття студентами необхідних теоретичних, методичних та методологічних знань і практичних навичок щодо інституційної та правової системи Європейського Союзу. Особлива увага приділяється вивченню секторальних політик ЄС.

Анотація навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Інституційна та регіональна політика ЄС» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» в галузі знань 29 Міжнародні відносини. Дана дисципліна за спеціалізацією «Європейські дослідження» викладається у третьому семестрі магістратури (4 кредити ECTS, зокрема: лекції – 26 год., практичні заняття – 14 год., самостійна робота – 80 год.) У курсі передбачено 2 змістових модулі та підсумкова модульна контрольна робота. Підсумкова форма контролю - залік. Курс складається з двох змістових модулів. Перший присвячений огляду інституційної структури та політичним процесам в ЄС. Другий – Спільним політикам як основному інструменту реалізації політичної та економічної інтеграції Європейського Союзу.

Завдання (навчальні цілі) – набуття студентами необхідних теоретичних, методичних та методологічних знань і практичних навичок щодо функціонування інституційної та правової системи Європейського Союзу, що передбачає зокрема:

- визначення основних етапів становлення інституційної системи ЄС;
- з'ясування особливостей формування інституційної системи ЄС згідно з установчими договорами ЄС;
- засвоєння основних положень процесу становлення та механізми функціонування спільних політик Європейського Союзу;
- вміння аналізувати та працювати з установчими документами Європейського Союзу.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- інституційну модель Європейського Союзу згідно з установчими договорами;
- функціонування політичної системи ЄС;
- механізм прийняття політико-правових рішень в ЄС;

- еволюцію спільних політик ЄС як основного інструменту реалізації економічної і політичної інтеграції;
- види горизонтальних політик Європейського Союзу;
- стандарти європейського врядування.

Вміти:

- застосовувати отримані знання при вирішенні практичних завдань;
- володіти навичками пошуку, збору, обробки, аналізу та систематизації інформації з тематики інститутів та внутрішньої політики Європейського Союзу;
- проводити дослідження, в тому числі у команді, для вирішення актуальних проблем із застосуванням кількісних та якісних методів і прийомів отримання, зберігання й здійснення первинної обробки емпіричних даних, оформлювати результати навчально-наукової діяльності та їх належного представляти за допомогою сучасних технічних засобів.

Система оцінювання. Завершується дисципліна заліком. Для отримання «зараховано» необхідно протягом семестру набрати від 60 балів і вище. Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами роботи студента на практичних заняттях, написання індивідуальних та колективних самостійних робіт, контрольних робіт та аналітичних робіт - презентації та захисту дослідження.

Семестрове оцінювання здійснюється у формі перевірки знань і навичок:

- під час відповіді на практичних заняттях (участі у дискусії) – 30% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі написання самостійних робіт – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі групових презентацій дослідницьких завдань – 30% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі написання контрольної роботи у вигляді тестових завдань – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№	НАЗВА ТЕМ	Лекції	Практичні	Самостійна робота
Модуль 1				
1	Тема 1. Особливості інституційної системи Європейського Союзу	2	2	8
2	Тема 2. Функціонування політичної системи ЄС	2	-	10
3	Тема 3. Правова система та механізм прийняття політико-правових рішень в ЄС	2	2	8
Модуль 2				
4	Тема 4. Спільні політики Європейського Союзу	4	2	8
5	Тема 5. Горизонтальні політики ЄС	4	2	8
6	Тема 6. Європейське врядування	4	2	8
7	Тема 7. Лісабонський договір: зміни в інституційному устрої ЄС	2	-	10
8	Тема 8. Механізм реформування ЄС за Лісабонським договором	2	2	8
9	Тема 9. Регіональна політика ЄС	4	2	8
	Модульна контрольна робота			4
Всього		26	14	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 26 год.

Практичні – 14 год.

Самостійна робота – 80 год.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Особливості інституційної системи Європейського Союзу.

Лекція 1. Особливості інституційної системи Європейського Союзу.

1. Особливості інституційного процесу в ЄС.
2. Основні органи ЄС.
3. Консультативні органи, спеціалізовані фонди ЄС.
4. Спеціалізовані агентства в системі ЄС.

Семінар 1.

1. Основні органи ЄС: історія виникнення, повноваження, механізми ухвалення рішень (Європейська Рада, Рада ЄС, Європейська Комісія, Європейський парламент, Суд Співтовариств).
2. Консультативні органи ЄС: історія виникнення, повноваження, механізми ухвалення рішень.
3. Спеціалізовані агентства в системі ЄС: типологізація, особливості функціонування.

Самостійна робота.

- проаналізувати зміни у співвідношенні наднаціонального та міждержавного методів управління в процесі розвитку європейської інтеграції.

Тема 2. Функціонування політичної системи ЄС.

Лекція 2. Функціонування політичної системи ЄС.

1. Особливості політичного процесу в ЄС, основні учасники.
2. Політичні партії та їх діяльність в інституційній системі ЄС.
3. Роль громадян ЄС, соціальних груп в політичному процесі.
4. Групи інтересів, лобістська діяльність в ЄС.

Самостійна робота

- проблема подолання «демократичного дефіциту» у політичній практиці ЄС.

Тема 3. Правова система та механізм прийняття політико-правових рішень в ЄС.

Лекція 3. Еволюція права ЄС.

1. Основні етапи розвитку права ЄС.
2. Особливості права ЄС (поєднання елементів міжнародного та внутрішньонаціонального правопорядків, примат права, пряма дія права ЄС).
3. Судова практика щодо особливостей права ЄС.
4. Галузі права ЄС.

Семінар 2. Правова система та механізм прийняття політико-правових рішень в ЄС

1. Суд Європейських Співтовариств. Склад, функції, компетенція.
2. Суд першої інстанції.
3. Палата аудиторів (Рахункова палата). Склад, функції.
4. Омбудсмен та його роль в організаційній системі ЄС.

Тема 4. Спільні політики Європейського Союзу.

Лекція 4. Спільні політики Європейського Союзу.

1. Спільна політика як основний інструмент реалізації економічної і політичної інтеграції ЄС.
2. Розвиток, інституційна та договірна база спільних політик ЄС.

Семінар 3. Спільні політики Європейського Союзу.

1. Класифікація спільних політик ЄС: горизонтальні й секторальні, фундаментальні й вторинні політики.
2. Фінансування спільних політик. Бюджет ЄС. Джерела надходжень та видатки бюджету ЄС.

Тема 5. Горизонтальні політики ЄС.

Лекція 5. Горизонтальні політики ЄС.

1. Основні види горизонтальних політик ЄС (соціальна, конкурентна, охорона навколишнього середовища).
2. Проблеми інституційного забезпечення горизонтальних політик ЄС.

Семінар 4. Горизонтальні політики ЄС.

1. Основні види та особливості функціонування горизонтальних політик ЄС.
2. Досвід співпраці між ЄС та Україною у сфері горизонтальних політик.

Тема 6. Європейське врядування.

Лекція 6. Європейське врядування.

1. Поняття європейського врядування.
2. Проекти реформування європейського врядування.
3. Багаторівневе врядування.

Семінар 5. Європейське врядування.

1. Поняття європейського врядування.
2. Принципи та стандарти ефективного врядування, багаторівневе врядування.
3. Внесок ЄС у глобальне врядування.

Самостійна робота

- Європейські принципи належного врядування: досвід для України

Тема 7. Лісабонський договір: зміни в інституційному устрої ЄС.

Лекція 7. Лісабонський договір: зміни в інституційному устрої ЄС.

1. Основні виклики у розвитку ЄС на початку XXI ст.
2. Робота Європейського конвенту. Спроба ухвалення Договору про запровадження Конституції для Європи.
3. Основні положення Лісабонського договору, проблеми з ратифікацією та їх подолання.

Самостійна робота

- дослідити причини провалу конституційного процесу в ЄС.

Тема 8. Механізм реформування ЄС за Лісабонським договором.

Лекція 8. Лісабонський договір та його значення для розвитку інституційної системи ЄС.

1. Правові наслідки Лісабонського договору.
2. Зміни, внесені до інституційної системи ЄС.
3. Спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС: зміни, внесені Лісабонським договором.

Семінар 6. Лісабонський договір та його значення для розвитку інституційної системи ЄС.

1. Правові наслідки Лісабонського договору: набуття ЄС правосуб'єктності, ліквідація поліструктурного характеру ЄС.
2. Наслідки для інституційної системи.
3. Положення про спільну оборону, наслідки для спільної безпекової та оборонної політики ЄС.

Самостійна робота

- дослідити повноваження Високого представника із закордонних справ та політики безпеки відповідно до змін, внесених Лісабонським договором;
- визначити розподіл повноважень між Європейською Радою, Радою ЄС та Європейською Комісією.

Тема 9. Регіональна політика ЄС.

Лекція 9. Регіональна політика ЄС.

1. Регіональна політика та політика згуртування. Цілі та принципи регіональної політики ЄС.
2. Політико-правові та інституційні засади регіональної політики ЄС. Етапи розвитку регіональної політики ЄС.

Семінар 7. Регіональна політика ЄС.

1. Регіональна політика та політика згуртування. Цілі та принципи регіональної політики ЄС.
2. Політико-правові та інституційні засади регіональної політики ЄС. Етапи розвитку регіональної політики ЄС.

3. Транскордонне співробітництво. Єврорегіони.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

4. Інституційна система ЄС як основа європейського врядування.
5. Європейська рада. Історія виникнення, склад і порядок роботи, задачі, статус повноваження
6. Рада Європейського Союзу (Рада Міністрів). Склад, функції, повноваження, структура, організація роботи.
7. Європейська Комісія (Комісія Європейських Співтовариств). Функції, склад, організаційна структура, місце й час проведення засідань.
8. Європейський Парламент. Функції, організаційна структура, місце і час проведення сесій.
9. Повноваження у сфері контролю. Законодавчі повноваження. Повноваження у сфері бюджету.
10. Вибори до Європарламенту. Еволюція ролі та статусу Європарламенту в ієрархії інститутів ЄС, розширення його законодавчих повноважень та підвищення ролі у формуванні інститутів ЄС.
11. Суд Європейських Співтовариств. Склад, функції, компетенція, місцеперебування.
12. Суд першої інстанції.
13. Палата аудиторів (Рахункова палата). Склад, функції, місцеперебування.
14. Консультативні органи ЄС. Економічний і соціальний комітет. Комітет регіонів.
15. Спеціалізовані фонди ЄС. Соціальний європейський фонд, Європейський фонд розвитку.
16. Фінансові ресурси й установи ЄС.
17. Європейський інвестиційний банк: членство, функції, організаційна структура.
18. Європейський інвестиційний фонд. Європейський центральний банк: функції, організаційна структура.
19. Омбудсмен та його роль в організаційній системі ЄС.
20. Інституційні зміни в ЄС після прийняття Лісабонського договору.
21. Політична система та політичний процес в ЄС.
22. Правова система ЄС.
23. Прийняття політико-правових рішень в ЄС.
24. Механізм реформування ЄС за Лісабонським договором.
25. Лобізм в Європейському Союзі.

- 26.Спільна політика як основний інструмент реалізації економічної і політичної інтеграції ЄС.
- 27.Розвиток та договірна база спільних політик ЄС.
- 28.Класифікація спільних політик ЄС: горизонтальні й секторальні, фундаментальні й вторинні політики.
- 29.Фінансування спільних політик. Бюджет ЄС. Джерела надходжень та видатки бюджету ЄС.
- 30.Горизонтальні політики ЄС.
- 31.Регіональна політика та політика згуртування. Цілі та принципи регіональної політики ЄС.
- 32.Політико-правові та інституційні засади регіональної політики ЄС. Етапи розвитку регіональної політики ЄС.
- 33.Транскордонне співробітництво. Єврорегіони.
- 34.Спільна екологічна політика. Інституційні засади, фінансові інструменти та напрями екологічної політики ЄС. Еволюція політики охорони навколишнього середовища. Боротьба з глобальною зміною клімату в ЄС.
- 35.Громадянство ЄС та його атрибути.
- 36.Імміграційна політика ЄС. Європейська політика надання притулку.
- 37.Соціальна політика ЄС
38. Спільна науково – технічна політика.
- 39.Спільна сільськогосподарська політика ЄС.
40. Спільна транспортна політика ЄС.
- 41.Спільна політика ЄС у сфері промисловості.
- 42.Спільна політика ЄС в галузі освіти.
- 43.Енергетична політика ЄС.
- 44.Еволюція спільної політики ЄС із захисту прав споживачів та конкуренції.
- 45.Особливості політики ЄС у сфері рибальства.
- 46.Спільна бюджетна політика ЄС.
- 47.Європейське врядування. Становлення стандартів європейського врядування.
- 48.Особливості процесу прийняття рішень в ЄС.
- 49.Трансформація інституційно-правової системи ЄС за Лісабонським договором.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Європейський Союз в міжнародних відносинах/ В.В. Копійка, М.А. Миронова, С.О.Маковський та ін. - К: ВПЦ «Київський університет», 2021.
2. Європейський Союз: економіка, політика, право. Енциклопедичний словник/ Редкол.: В.В.Копійка (голова) та ін.- К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011.
3. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навчальний посібник / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко ; за ред. Л.В. Губерського. — 2-ге вид. — К. : Знання, 2012. — 759 с.
4. Теорія та практика європейського врядування/ Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, Н.М. Рудік, І.Д. Шумляєва. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2009. – 216 с.
5. Policy-Making in the European Union, 8th ed./ Н.Wallace, M.Pollack, A.Young, Oxford: Oxford University Press, 2021
6. Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on Functioning of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC>

Додаткова:

7. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Пер. з англійської. —К.: «К.І.С.», 2006, — 696 с.
8. Грицяк, Ігор Андрійович. Європейське управління: теоретико-методологічні засади : монографія /І.А. Грицяк. К. : К.І.С., 2006. 398 с.
9. Копійка В.В., Маковський С.О. Регіональна політика ЄС: становлення, розвиток, результати //Актуальні проблеми міжнародних відносин. - №141.- Част.ІІ.-2019.-сс.104-116.
- 10.Мусис Н. Все про спільні політики Європейського Союзу/ Пер. з англійської – К.: «К 1 С», 2005. -XIV с, 466 с.
- 11.Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
- 12.Гоці. С. Урядування в об'єднаній Європі / Пер. з італійської. - К . К.І.С., 2003. - 286 с.
- 13.Бенц А. Багаторівневе переплетення в Європейському Союзі // Європейська інтеграція / Уклад.: М.Яхнетфкус, Б.Колер-Кох; Пер. з нім. - К.: Видавн. дім "Києво-Могилян. акад.", 2007. -С. 208-231.
- 14.Чужиков В. Модернізація регіональної політики в ЄС//Економіка України. — 2008. — № 3. — С. 51—58.

15. Віте Л. Європейська соціальна модель і соціальна згуртованість: яку роль відіграє ЄС? — К.: Заповіт, 2006. — 43 с.
16. Грицаєнко Л. Становлення Європейського Союзу як суб'єкта міжнародного права / Л. Грицаєнко // Європейське право. — 2012. — № 1. — С. 84–89.
17. Право Європейського Союзу : навч. посіб. / за ред. В. М. Бесчастного. — 2-ге вид., стер. — К. : Знання, 2011. — 366 с.
18. Хікс С. Політична система Європейського Союзу: пер. з англ. / С. Хікс. — Х. : Магістр, 2008. — 378 с.
19. Прокопенко Л.Л. Вступ до європейської інтеграції. — К.: Міленіум, 2009. — 334 с.
20. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник / М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко. — О. : Фенікс, 2012. — 390 с.
21. Administrative Capacity Building in Prospective and New EU Member States. Reference Guide for Horizontal Coordination / Ed. By Peter Goldschmidt, Marta Darulova, Toni Niculescu, Anton Stemberger. - NISPAcee, 2005. Hooghe, L. Multi-level Governance and European Integration / L. Hooghe, G. Marks. — New York. — Oxford : Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 2001. — 272 p.
22. Smith Karen. European Union Foreign Policy in a Changing World, 3rd ed. Oxford: Polity Press, 2014
23. The Foreign Policy of the European Union/ ed. by St. Keukeleire, T. Delreux, Palgrave MacMillan, 2016

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СПІЛЬНІ ПОЛІТИКИ ЄС»

Розробники: Копійка Валерій Володимирович, д.політ.н., професор,
Директор НН Інститут міжнародних відносин
Суботін Андрій Анатолійович, к.і.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

Мета дисципліни. З огляду на визначальну роль Європейського Союзу в системі міжнародних відносин та європейській політиці метою курсу є ознайомлення студентів з основними теоретичними та практичними аспектами європейських інтеграційних процесів: механізмами ухвалення рішень і особливостями спільних/комунітарних політик в ЄС.

Анотація навчальної дисципліни. Навчальна дисципліна «Спільні політики ЄС» є складовою освітньої програми «Міжнародні відносини», підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Вибіркова дисципліна викладається у другому семестрі магістратури (3 кредити ECTS, зокрема: лекції – 18 год., практичні заняття – 12 год., самостійна робота – 60 год.) Програма курсу включає як теоретичні, так і практичні аспекти європейської інтеграції, покликана дати студенту основні дані про підходи до аналізу рушійних сил взаємодій в рамках ЄС: розподілу повноважень між державами-членами та інституціями ЄС, зміни характеру та природи європейської інтеграції, цілей та інструментів впливу на неї комунітарних органів та держав-членів.

Завдання (навчальні цілі) – набуття студентами необхідних теоретичних, методичних та методологічних знань і практичних навичок щодо розвитку європейських інтеграційних процесів, зокрема:

- визначення природи європейських інтеграційних процесів, поєднання наднаціонального та міжурядового методів інтеграції в управлінні та ухваленні рішень в ЄС;
- з'ясування особливостей та відмінностей в реалізації спільних політик ЄС в економічній сфері, в питаннях правосуддя та внутрішніх справ та у політичній та безпековій сферах;
- визначення основних напрямків реформування спільних політик ЄС на сучасному етапі;
- вміння аналізувати та працювати з установчими договорами та іншими джерелами права ЄС, текстами міжнародних договорів та угод, укладених ЄС з третіми країнами.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- особливості природи та характеру європейської інтеграції: інституційного механізму та механізму ухвалення рішень в ЄС;
- фазові і структурні характеристики сучасного етапу розвитку ЄС;
- характерні риси та специфіка спільних політик ЄС: їх інституційне та концептуальне забезпечення, імплементація.

Вміти:

- аналізувати основні тенденції й закономірності становлення та розвитку європейської інтеграції;
- працювати та аналізувати документальні джерела та фахову аналітичну літературу з проблематики спільних політик ЄС;
- готувати індивідуальні та групові аналітичні довідки та презентації із запропонованої проблематики;
- аргументувати вибір шляхів вирішення завдань в рамках курсу та власні висновки, критично оцінювати отримані результати;
- підтримувати професійну дискусію, поважати точку зору опонента, вміти відстоювати власну;
- самостійно організовувати та здійснювати наукові дослідження з проблематики курсу;
- захищати інтереси України та її громадян у відносинах з ЄС та країнами-членами.

Система оцінювання. Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами роботи студента на семінарських заняттях, написання письмових самостійних, контрольних робіт та аналітичних робіт, презентації та захисту дослідження.

Семестрове оцінювання (максимум 60 балів) здійснюється у формі перевірки знань і навичок:

- під час відповіді на практичних заняттях (участі у дискусії) – 30% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
  - у формі написання самостійних робіт – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
  - у формі групових презентацій дослідницьких завдань – 30% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
  - у формі написання контрольної роботи у вигляді тестових завдань – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання
- Завершується дисципліна іспитом (максимум 40 балів).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Тема 1 Інституції та процес ухвалення рішень в ЄС. Проблеми формування бюджету ЄС	2	2	7
2	Тема 2 Регулювання внутрішнього ринку. Особливості функціонування економічного та валютного союзу в ЄС	2	2	6
3	Тема 3 Спільна торговельна політика ЄС	2	2	7
4	Тема 4 Спільна сільськогосподарська політика ЄС	2	-	7
5	Тема 5 Політика згуртованості та соціальна політика в ЄС	2	-	6
6	Тема 6 Регіональна політика та транскордонне співробітництво	2	2	6
7	Тема 7 Екологічна та енергетична політики ЄС	2	2	7
8	Тема 8 Простір свободи, безпеки та правосуддя: особливості функціонування, роль та повноваження спеціалізованих агентств (Europol, Eurojust, Frontex)	2	2	7
9	Тема 9 Особливості політичного та безпекового виміру європейської інтеграції (спільна зовнішня політика і політика безпеки та спільна безпекова та оборонна політика ЄС)	2	-	7
	Підсумкова модульна контрольна робота		X	
	ВСЬОГО	18	12	60

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – 18 год.

Семінари – 12 год.

Самостійна робота – 60 год.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Інституції та процес ухвалення рішень в ЄС. Проблеми формування бюджету ЄС.

Лекція 1. Інституції та процес ухвалення рішень в ЄС. Проблеми формування бюджету ЄС.

1. Співвідношення наднаціонального та міжурядового методів інтеграції в діяльності ЄС.
2. Інституційна система ЄС.
3. Особливості лобістської діяльності в ЄС.
4. Проблеми формування бюджету ЄС. Основні характеристики бюджету ЄС на 2021-2027 рр.

Семинар 1. Інституції та процес ухвалення рішень в ЄС. Проблеми формування бюджету ЄС.

1. Сучасні погляди на проблему співвідношення різних форм та напрямків інтеграційних процесів в ЄС.
2. Процес ухвалення рішень в ЄС.
3. Роль недержавних міжнародних акторів в процесі розробки стратегічних проєктів розвитку європейської інтеграції.

Самостійна робота

- визначити фазові та структурні характеристики сучасного етапу розвитку Європейського Союзу в контексті еволюційного циклу глобальної міжнародної системи;
- проаналізувати форми участі транснаціональних міжнародних акторів у політичному процесі ЄС;
- визначити роль інститутів ЄС в тріаді: індивід – національна держава – світове співтовариство.

Тема 2. Регулювання внутрішнього ринку. Особливості функціонування економічного та валютного союзу в ЄС.

Лекція 2. Регулювання внутрішнього ринку. Особливості функціонування економічного та валютного союзу в ЄС.

1. Особливості функціонування та регулювання внутрішнього ринку ЄС.
2. Особливості функціонування економічного та валютного союзу ЄС.

Семинар 2. Регулювання внутрішнього ринку. Особливості функціонування економічного та валютного союзу в ЄС.

1. Етапи економічної інтеграції в ЄЕС/ЄС. Особливості внутрішнього ринку ЄС.
2. Економічний та валютний союз ЄС.

Самостійна робота

- проаналізувати загальносистемні передумови виникнення проєктів

- «єдиного ринку» та «єдиної валюти» в ЄС;
- дослідити наслідки та ефективність реалізації цих проектів.

Тема 3 Спільна торговельна політика ЄС.

Лекція 3. Спільна торговельна політика ЄС.

1. Етапи становлення спільної торговельної політики ЄС.
2. Підходи ЄС щодо участі у багатосторонній торговельній системі.
3. Двосторонній вимір торговельної політики ЄС: типи угод, особливості їх реалізації.

Семінар 3. Спільна торговельна політика ЄС.

1. Особливості спільної торговельної політики ЄС. Місце ЄС у світовій торгівлі.
2. Основні інструменти спільної торговельної політики ЄС.
3. Двосторонні та багатосторонні торговельні угоди ЄС.
4. Сучасні торговельні суперечки та війни ЄС: механізми їх подолання. Діяльність ЄС в СОТ.

Самостійна робота

- дослідити дуалізм процесів глобалізації на прикладі ЄС;
- провести дослідження поточної піраміди торговельних преференцій ЄС;
- проаналізувати ефективність використання механізмів СОТ для врегулювання торговельних суперечок ЄС зі своїми торговими партнерами.

Тема 4. Спільна сільськогосподарська політика ЄС.

Лекція 4. Спільна сільськогосподарська політика ЄС.

1. Еволюція спільної сільськогосподарської політики ЄС: цілі, етапи реалізації, позиція країн-членів.
2. Проекти реформування ССП ЄС.

Самостійна робота

- Проаналізувати досвід співпраці ЄС та України в контексті реалізації ССП ЄС.

Тема 5. Соціальна політика в ЄС.

Лекція 5. Соціальна політика в ЄС.

1. Соціальна політика ЄС: цілі, етапи та проблеми реалізації, позиція країн-членів.
2. Напрямки реформування соціальної політики ЄС: досвід для України.

Тема 6. Регіональна політика та транскордонне співробітництво.

Лекція 6. Регіональна політика та транскордонне співробітництво.

1. Регіональні асиметрії в ЄС та засади регіональної політики ЄС.
2. Еволюція механізмів та інструментів регіональної політики ЄС.
3. Транскордонне співробітництво в діяльності ЄС.

Семінар 4. Регіональна політика та транскордонне співробітництво.

1. Формування та етапи становлення політики згуртування ЄС.
2. Інституційне та правове забезпечення регіональної політики ЄС.
3. Проблеми сталого розвитку та транскордонне співробітництво у діяльності ЄС.

Самостійна робота

- визначити причини становлення концепції «Європи регіонів»;
- проаналізувати досвід євро регіонального співробітництва ЄС та України.

Тема 7. Екологічна та енергетична політики ЄС.

Лекція 7. Екологічна та енергетична політики ЄС.

1. Основні етапи становлення, напрямки, інституційне та правове забезпечення енергетичної політики ЄС. Стратегія енергетичної безпеки ЄС.
2. Основні характеристики, інституційне та правове забезпечення екологічної політики ЄС.
3. Участь ЄС у міжнародному співробітництві із охорони навколишнього середовища.

Семінар 5. Екологічна та енергетична політики ЄС.

1. Проблеми та виклики в реалізації енергетичної політики ЄС.
2. Політика ЄС у сфері охорони навколишнього середовища: внутрішній та зовнішній аспект.
3. Основні характеристики Європейської зеленої угоди.
4. Напрямки співпраці ЄС з Україною в сфері охорони навколишнього середовища.

Самостійна робота

- проаналізувати особливості європейського підходу щодо вирішення міжнародних екологічних проблем;
- дослідити роль і місце відновлюваної енергетики в енергетичній політиці ЄС;
- визначити співвідношення ринкових і безпекових чинників у контексті формування спільної енергетичної політики.

Тема 8. Простір свободи, безпеки та правосуддя (ПБСП): особливості функціонування, роль та повноваження спеціалізованих агентств.

Лекція 8. Простір свободи, безпеки та правосуддя.

1. Етапи становлення та розвитку ПБСП.

2. Система захисту прав людини в ЄС: правова основа та інституційні механізми. Хартія основних прав ЄС.
3. Свобода пересування осіб та міграційне право ЄС.

Семінар 6. Простір свободи, безпеки та правосуддя: особливості функціонування, роль та повноваження спеціалізованих агентств.

1. Інституційні механізми ПСБП. Роль та повноваження спеціалізованих агентств (Europol, Eurojust, Frontex)
2. Діалог між Україною та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки.
3. Внутрішній та зовнішній аспекти захисту прав людини в ЄС.
4. Свобода пересування осіб в ЄС: Шенгенський простір, спільна імміграційна політика ЄС, спільна європейська система притулку.

Самостійна робота

- Провести дослідження щодо функціональних повноважень, ефективності роботи спеціалізованих агентств в сфері ПСБП (Europol, Eurojust, Frontex).
- Дослідити вплив міграційної кризи в ЄС 2015-2016 рр. на реформування підходів в межах ПСБП.

Тема 9. Особливості політичного та безпекового виміру європейської інтеграції (спільна зовнішня політика і політика безпеки та спільна безпекова та оборонна політика ЄС).

Лекція 9. Особливості політичного та безпекового виміру європейської інтеграції.

1. Етапи становлення політичного виміру європейської інтеграції: від Європейського політичного співробітництва та Спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС.
2. Інституційні та правові засади СЗПБ ЄС.
3. Реалізація спільної безпекової та оборонної політики ЄС.

Самостійна робота

- дослідити проблеми співпраці ЄС та НАТО в контексті становлення спільної безпекової та оборонної політики ЄС: позиція країн-членів.
- проаналізувати зміни, внесені Лісабонським договором про ЄС 2007 р. до системи СЗПБ та СБОП ЄС.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

- Особливості лобістської діяльності в ЄС
- Політика згуртованості в ЄС
- Спільна сільськогосподарська політика ЄС
- Спільна соціальна політика ЄС
- Особливості політичного та безпекового виміру європейської інтеграції (спільна зовнішня політика і політика безпеки та спільна безпекова та оборонна політика ЄС)
- Особливості функціонування економічного та валютного союзу ЄС
- Проблеми формування бюджету ЄС
- Енергетична політика ЄС
- Екологічна політика ЄС
- Спільна торговельна політика ЄС
- Простір свободи, безпеки та правосуддя: особливості функціонування, роль та повноваження спеціалізованих агентств (Europol, Eurojust, Frontex)
- Загальносистемні передумови виникнення проєктів «єдиного ринку» та «єдиної валюти» в ЄС.
- Форми участі транснаціональних міжнародних акторів в політичному процесі ЄС
- Дуалізм процесів глобалізації на прикладі ЄС
- Особливості європейського підходу щодо вирішення міжнародних екологічних проблем.
- Роль інститутів ЄС в тріаді: індивід – національна держава – світове співтовариство.
- Сучасні погляди на проблему співвідношення різних форм та напрямків інтеграційних процесів в ЄС
- Співвідношення наднаціонального та міжурядового методів інтеграції в діяльності ЄС
- Процес ухвалення рішень в ЄС
- Роль недержавних міжнародних акторів в процесі розробки стратегічних проєктів розвитку європейської інтеграції.
- Оцінити перспективи ЄС в конкурентному змаганні з іншими центрами сили у постбіполярній системі міжнародних відносин.
- Визначити фазові та структурні характеристики сучасного етапу розвитку Європейського Союзу в контексті еволюційного циклу глобальної міжнародної системи.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Європейський Союз в міжнародних відносинах/ В.В. Копійка, М.А.Миронова, С.О.Маковський та ін. - К: ВПЦ «Київський університет», 2021.
2. Європейський Союз: економіка, політика, право. Енциклопедичний словник/ Редкол.: В.В.Копійка (голова) та ін.- К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011.
3. Інституційне право Європейського Союзу: кн.І / Європейське право: Право Європейського Союзу. – підручник: у 4-х кн./ В.І.Муравйов, О.М.Шпакович, О.М.Лисенко та інш. / за заг. ред.. В.І.Муравйова. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2014. – 312 с.;
4. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навчальний посібник / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко ; за ред. Л.В. Губерського. — 2-ге вид. — К. : Знання, 2012. — 759 с.
5. Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on Functioning of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2016:202:TOC>
6. Policy-Making in the European Union, 8th ed./ Н.Wallace, М.Pollack, А.Young, Oxford: Oxford University Press, 2021

Рекомендована:

7. Бенц А. Багаторівневе переплетення в Європейському Союзі // Європейська інтеграція / Уклад.: М.Яхнетфкус, Б.Колер-Кох; Пер. з нім. - К.: Видавн. дім "Києво-Могилян. акад.", 2007.
8. Гердеген М. Європейське право. – К.: Видавництво «К.І.С.», 2008.
9. Гоці. С. Урядування в об'єднаній Європі / Пер. з італійської. - К . К.І.С., 2003. - 286 с.
10. Грицяк, Ігор Андрійович. Європейське управління: теоретико-методологічні засади : монографія /І.А. Грицяк. К. : К.І.С., 2006. 398 с.
11. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Пер. з англійської. —К.: «К.І.С.», 2006, — 696 с.
12. Економічна асоціація України з Європейським Союзом: монографія/ О.І.Шнирков, В.І.Муравйов, Р.О. Заблоцька та ін; за ред. О.І.Шниркова, В.І. Муравйова. – К: ВПЦ «Київський університет», 2015. – 415 с.
13. Європейський Союз на сучасному етапі: структурні зміни та стратегія розвитку/ В.В.Копійка, Т.І.Шинкаренко, М.А.Миронова. - К.:Знання, 2010.
14. Копійка В.В., Маковський С.О. Регіональна політика ЄС: становлення, розвиток, результати //Актуальні проблеми міжнародних відносин. - №141.- Част.ІІ.-2019.-сс.104-116.
15. Матеріальне право Європейського Союзу: кн.2/ Європейське право: Право Європейського Союзу. – підручник: у 4-х кн.. / В.І.Муравйов,

- І.В.Влялько, К.В.Смирнова та інші. / за заг. ред.. В.І.Муравйова. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2014. – 456 с.;
16. Мідделаар ван, Луук. Перехід до Європи. Як континент став союзом. К.:Дух і літера, 2018.
17. Моне Жан. Спогади, Х.: Фоліо, 2017
18. Мусис Н. Все про спільні політики Європейського Союзу/ Пер. з англійської – К.: «К.І.С.», 2005. -466 с.
19. Право зовнішніх зносин Європейського Союзу: кн.3/ Європейське право: Право Європейського Союзу. – підручник: у 4-х кн./ В.І.Муравйов, М.М.Микієвич, І.Г.Білас та інші. / за заг. ред.. В.І.Муравйова. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2014. – 408с.
20. Сиджански Д. Федералистское будущее Европы: от Европейского сообщества до Европейского союза. - Москва: Российский государственный гуманитарный университет, 1998.
21. Шнирков О.І., Копійка В.В., Муравйов В.І. Україна-Європейський Союз: економіка, політика, право. - К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006.
22. European Union Politics, 6th revised edition/ ed.by Michelle Cini, Nieves Perez-Solorzano Borragan. Oxford: Oxford University Press, 2019
23. Hix Simon, Hoyland Bjorn, The Political System of the European Union, London: Bloomsbury Publishing PLC, 2011
24. Nugent Neill. The Government and Politics of the European Union, London: Bloomsbury Publishing PLC, 2017

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕНЕДЖМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ»

Розробник: Маковський Сергій Олегович, к.політ.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

Мета дисципліни – дати студентам розуміння місця і ролі проєктів міжнародного співробітництва в системі регіонального і глобального вимірів міжнародних відносин. Навчити практичних навичок проєктної діяльності, якісного відбору проєктів та управління роботою проєктних груп.

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна належить до переліку вибіркових дисциплін Інституту міжнародних відносин. Курс є практично орієнтованим і тісно пов'язаний з освітніми компонентами, які дають розуміння сутності гуманітарного співробітництва в сучасних міжнародних відносинах, гуманітарної діяльності міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань. Теоретична складова курсу знайомить слухачів з поняттям громадського суспільства, гуманітарної і громадської діяльності, особливостями функціонування організацій «донорів» і «операторів» міжнародної допомоги. Практична складова курсу полягає в проходженні здобувачем шляху типового для керівника проєктної групи, від моменту відбору пропозицій проєктів співробітництва до формування проєктної команди і проходження всіх стадій підготовки проєктної пропозиції та звітування по ній. Характерною особливістю є те, що по результатам роботи в рамках курсу студент має підготовлену за вимогами «донора» готову до подання проєктну пропозицію з повним пакетом документів.

Завдання (навчальні цілі): засвоєння студентами знань про природу суспільно корисної діяльності, громадське суспільство та ідеологію матеріальної допомоги в міжнародному співробітництві; отримання здатності аналізувати цілі «донорів», перспективи і загрози в процесі реалізації міжнародних проєктів; фактори, які роблять суспільну і громадську діяльність та гуманітарне співробітництво важливою складовою «розумної» і «нормативної» сили в зовнішній політиці держав і сучасних міжнародних відносинах.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- поняття проєктна діяльність в міжнародному співробітництві, суміжні категорії, теоретичні підходи до управління проєктами;
- взаємозв'язок між громадським суспільством (сектором), проєктною діяльністю, матеріально-технічною допомогою і міжнародним співробітництвом в гуманітарній сфері;
- підходи до створення і відбору проєктів міжнародного співробітництва;

- принципи формування команд і для відбору і реалізації міжнародних проєктів та особливості управління ними;
- норми і правила основних представників «донорських» організацій у сфері міжнародного співробітництва щодо оформлення і подачі проєктних пропозицій;
- вимоги щодо формування бюджетів і фінансової звітності основних представників міжнародної грантової допомоги.

Вміти:

- застосовувати різні наукові підходи і аналітичні алгоритми для відбору оптимальних проєктів співробітництва;
- формулювати цілі і завдання проєктної діяльності організації;
- оптимізувати робочі процеси і максимально ефективно використовувати ресурси в умовах їх обмеженості;
- організовувати роботу проєктної команди, ставити цілі і завдання та контролювати їх виконання;
- аналізувати загрози і ризики та шукати шляхи їх мінімізації при реалізації проєктів міжнародного співробітництва;
- звітувати щодо виконаної роботи і презентувати результати діяльності.
- здійснити індивідуальне пошукове дослідження в рамках заданої тематики і бути готовим відповідати на питання про джерела пошуку, результати дослідження та проблемні питання. Вміти аргументовано відстоювати власну думку.

Система оцінювання. Курсом передбачено 2 змістовні частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарських (практичних) занять, презентації ідей та етапів підготовки проєктної заявки. Семестрове оцінювання (максимум 60 балів) здійснюється у формі перевірки знань і навичок:

- під час відповіді на семінарському (практичному) занятті (участі у дискусії) – 25% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі групових презентацій дослідницьких завдань – 25% у загальній/підсумковій системі оцінювання;
- у формі написання контрольної/модульної роботи – 20% у загальній/підсумковій системі оцінювання

Завершується дисципліна іспитом (максимум 40 балів).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	Самостійна робота
1	Вступ до курсу. Природа громадського суспільства і суспільно-корисної діяльності. Проектний менеджмент як елемент суспільно-корисної діяльності.	2	-	-
2	Еволюція громадського суспільства і проектної діяльності в Україні.	4	+	-
3	Підходи до типологізації організацій «донорів» і проектів міжнародного співробітництва.	2	2	5
4	Принципи відбору проектних заявок.	2	2	5
5	Функції і завдання проектного менеджера (керівника проектної групи).	2	2	-
6	Структура проектної заявки і супутні документи.	2	2	4
7	Формулювання цілей і завдань проекту. Підходи до формування проектної команди.	2	2	4
8	Вимоги і обмеження донорів щодо змісту і наповнення заявок.	2	-	4
9	Фінансова складова проектного менеджменту. Практика формування бюджетів проектних пропозицій.	4	4	4
10	Особливості звітування при реалізації проектів міжнародного співробітництва.	2	2	4
11	Підготовка проектної заявки	2	-	20
	Модульна контрольна робота	-	-	-
	ВСЬОГО	26	14	50

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – 26 год.

Семінари – 14 год.

Самостійна робота – 50 год.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Як Ви розумієте природу громадського суспільства?
2. Що таке суспільно-корисна діяльність?
3. Які є підходи до управління проектами міжнародного співробітництва?
4. Підходи до періодизації еволюції громадського суспільства в Україні.
5. Відмінні та спільні риси I та II етапів.
6. Феномен гуманітарної допомоги на етапі становлення громадського сектору України.
7. Нормативні акти, що регулюють громадську діяльність в Україні.
8. Відмінні та спільні риси III та IV етапів.
9. Типи донорів і проектів.
10. Підходи щодо відбору заявок.
11. Опишіть застосування мозкового штурму і «дерева» рішень при відборі заявок.
12. Принципи формування проектної команди.
13. Критерії ефективності команди і проектного менеджера.
14. Складові проектної заявки.
15. Додаткові документи і вимоги щодо їх оформлення.
16. Цілі і завдання проекту.
17. Формування переліку видів діяльності.
18. Обмеження щодо відряджень і транспортних витрат в системі ООН та ЄС.
19. Ключові вимоги ЄС щодо проектних бюджетів.
20. Формальні вимоги щодо оформлення проектів і їх значення.
21. Принципи розподілу бюджетних коштів при реалізації проектів.
22. Способі спів фінансування і формування власного внеску в проект.
23. Що має містити проміжний звіт?
24. З чого складається фінальний звіт?
25. Вимоги до фінансової звітності.
26. Критерії оцінки успішності проекту.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Приймак В. М. Управління проектами. Збірник кейсів [Електронний ресурс]: навч. посіб. / В. М. Приймак. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2020. 220с.
2. Кожушко, Л. Ф. Кропивко, С. М. Управління проектами. Кондор, Київ. 2013
3. Гонtareва І. В. Управління проектами. Підручник / І. В. Гонtareва. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 444с.

4. Pmi A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide) -Fifth Edition Posted: 2013
5. N Hargreaves, L Endlar The Impact of Cultural Dimensions on the Project Management Triple Constraint Model
6. Proceedings of the 10th European Conference on Research Methodology for Business and Management Studies, p. 232 – 240 Posted: 2011
7. S Spalek A Modern Approach to Managing Projects. Theory of Management 4, The Selected Problems for the Development Support of Management Knowledge Base Scientific Papers, p. 159 – 164 Posted: 2011
8. Jack Gido; James P Clements Successful project management Australia : Cengage Learning, 2016.
9. Gregory M Horine Project management Indianapolis, IN Que [2017]
10. Julien Pollack The changing paradigms of project management International Journal of Project Management Volume 25, Issue 3, April 2007, Pages 266-274
11. Mottaeva Innovative project management on the basis of programme-and-target approach for energy saving in the construction complex 2017 IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 90 012124 IOP Conference Series: Earth and Environmental Science
12. Vagenina, L.V. Project management of strategy for energy efficiency and energy conservation in the gas sector of the economy. Stud. Russ. Econ. Dev. 26, 37–46 (2015).
13. Eurico Vasco Amorim Sustainable Energy Action Plans: Project Management Intercomparison Procedia Technology Volume 16, 2014, Pages 1183-1189
14. Canter, L W. The role of environmental monitoring in responsible project management. United States: N. p., 1993. Web.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»

Розробник: Чугасв Олексій Анатолійович, д.е.н., професор,
професор кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин

Мета дисципліни – вивчення теорії і практики організації міжнародної економічної інтеграційної політики, нормативно-правового та інституційного забезпечення, факторів та наслідків економічної інтеграції на різних її етапах та напрямках.

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на вивчення економічних аспектів міжнародної торговельної, валютної та секторальної інтеграції ЄС. Вивчаються складові єдиного ринку ЄС, торговельна інтеграція з третіми країнами. Розглядаються сфери спільної політики, політика розширення та сучасні проблеми функціонування на рівні економічного союзу. Визначаються передумови, організаційні кроки, ефекти та інституційне забезпечення валютно-фінансової інтеграції ЄС.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- понятійно-термінологічний апарат, що характеризує інтеграційні процеси та їх регулювання;
- джерельну базу про європейську економічну інтеграцію;
- складові єдиного ринку ЄС;
- особливості та структуру угод про ЄС з третіми країнами;
- механізм реалізації інтеграційної політики на етапі формування економічного союзу ЄС;
- особливості розвитку валютно-фінансової інтеграційної політики;
- приклади реалізації економічної інтеграції в сфері бізнес-регулювання, енергетики, транспорту, екології, сільського господарства, освіти, науки і техніки.

Вміти:

- систематизувати передумови ефективної економічної інтеграції Європейського Союзу;
- аналізувати наслідки інтеграції в ЄС;
- проводити порівняння альтернативних напрямів реалізації інтеграційної політики країн-членів ЄС;
- орієнтуватися у послідовності практичних кроків щодо реалізації інтеграційної політики на різних етапах економічної інтеграції;
- аналізувати тенденції в сфері секторальної інтеграційної політики в ЄС;
- аналізувати проблеми та наслідки участі ЄС у дезінтеграційних процесах;

- аналізувати нормативне поле регулювання торгівлі конкретними видами товарів в рамках інтеграційних утворень.

Система оцінювання. Семестрове оцінювання: 1. Усні відповіді, доповнення, бліц-опитування, дискусія, задачі: РН.1.1- 1.8, 2.1-2.4, 3.1-4.2. – 40 балів/24 балів (40%). 2. Виконання індивідуальної самостійної роботи (презентація – кейс): РН. 1.9,2.5-2.6, 4.1-4.2. – 30 балів/18 балів (30%). 3. Модульна контрольна робота (тест): РН.1.1-1.8, 2.1-2.4 – 30 балів/18 балів (30%)

Завершується дисципліна заліком. Для отримання «зараховано» необхідно протягом семестру набрати від 60 балів і вище.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№	Назви тем	Лекції	Семінари	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Торговельна інтеграція та Єдиний ринок ЄС				
1	Єдиний ринок товарів в ЄС	2	1	6
2	Єдиний ринок послуг, капіталів та робочої сили в ЄС	3	1	6
3	Торговельна інтеграція ЄС з третіми країнами	2	2	4
Змістовий модуль 2. Секторальна та валютна інтеграція				
4.	Формування економічного союзу ЄС	3	2	6
5	Валютно-фінансова інтеграція ЄС	3	2	6
6.	Економічна дезінтеграція	2	1	6
7.	Секторальна економічна інтеграція	2	1	8
8.	Презентація індивідуальної самостійної роботи			12
9.	Модульна контрольна робота	1		6
	Залік		2	
ВСЬОГО		18	12	60

Загальний обсяг – 90 год., в тому числі:

Лекцій – 18 год.

Семінарів – 12 год.

Самостійна робота – 60 год.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Єдиний ринок товарів в ЄС.

Лекція 1. Єдиний ринок товарів в ЄС.

1. Технічне регулювання в єдиному ринку товарів ЄС.
2. Екологічні та галузеві аспекти технічного регулювання промислової продукції в ЄС.
3. Регулювання продажу продуктів харчування.

Тема 2. Єдиний ринок послуг, капіталів та робочої сили в ЄС.

Лекція 2. Єдиний ринок послуг, капіталів та робочої сили в ЄС.

1. Регулювання торгівлі послугами.
2. Свобода заснування і руху капіталу в ЄС.
3. Свобода руху робочої сили і стандарти праці в ЄС.
4. Формування єдиного цифрового ринку в ЄС.

Семінар 1. Єдиний ринок ЄС.

1. Єдиний ринок промислових товарів в ЄС.
2. Єдиний ринок продукції сільського господарства в ЄС.
3. Єдиний ринок послуг та цифрових продуктів.
4. Єдиний ринок факторів виробництва в ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Новини в сфері європейської економічної інтеграції.
2. Огляд наукової статті по темі.
3. Процедури оцінки відповідності і ринковий нагляд
4. Які нові кроки очікуються щодо реформування технічного регулювання в ЄС?
5. Наскільки інтенсивно відбувається трудова міграція між країнами ЄС, які чинники на це впливають?
6. Захист праці молоді
7. Які особливості оподаткування в сфері цифрових послуг та електронної комерції?

Тема 3. Торговельна інтеграція ЄС з третіми країнами.

Лекція 3. Торговельна інтеграція ЄС з третіми країнами.

1. Зони вільної торгівлі та угоди про асоціацію з ЄС.
2. Поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною і ЄС.
3. Митний союз ЄС-Туреччина.
4. Європейська економічна зона.

Семінар 2. Торговельна інтеграція ЄС з третіми країнами.

1. Приклади угод з обмеженим предметом дії та зон вільної торгівлі за участю ЄС.
2. Митні союзи і спільні ринки за участю ЄС.

3. Торговельна інтеграція України та ЄС.

Завдання для самостійної роботи.

1. Новини в сфері європейської економічної інтеграції.
2. Огляд наукової статті по темі.
3. Порівняйте механізм функціонування двох різних зон вільної торгівлі за участю ЄС.
4. Якими є наслідки Угод про асоціацію для третіх країн.
5. Яким чином відбувається імплементація законодавства ЄС в рамках Угоди про асоціацію України і ЄС.
6. Охарактеризуйте історію підписання і вступу в силу Угоди про асоціацію.

Тема 4. Формування економічного союзу ЄС.

Лекція 4. Економічний Союз.

1. Основні сфери комунітарної політики в рамках ЄС.
2. Розширення ЄС. Приклад приєднання Румунії, Болгарії та Хорватії.
3. Фактори економічної сили ЄС.
4. Асиметрія економічних ефектів європейської інтеграції і перспективи інтеграційних процесів.

Семінар 3. Економічний союз.

1. Нормативно-правове забезпечення розширення ЄС.
2. Сучасні проблеми функціонування ЄС.

Завдання для самостійної роботи

1. Новини в сфері європейської економічної інтеграції.
2. Огляд наукової статті по темі.
3. Яким чином останні світові економічні кризи вплинули на функціонування ЄС.
4. Наведіть приклади перешкод для поглиблення інтеграції в економічному союзі.
5. Охарактеризуйте проблему вирішення міграційної кризи в ЄС.

Тема 5. Валютно-фінансова інтеграція ЄС.

Лекція 5. Валютно-фінансова інтеграція.

1. Тенденції та передумови формування валютних союзів у світі.
2. Європейська система центральних банків.
3. Розширення єврозони.
4. Ефекти валютної інтеграції.
5. Фіскальна інтеграція в ЄС.
6. Банківський союз ЄС.

Семінар 4. Валютно-фінансова інтеграція.

1. Передумови та ефективність валютної інтеграції.
2. Валютні союзи за межами ЄС: тенденції і перспективи.
3. Валютна інтеграція в ЄС.

4. Фіскальна інтеграція в ЄС.
5. Інтеграція в сфері банківського регулювання в ЄС.

Завдання для самостійної роботи.

1. Новини в сфері європейської економічної інтеграції.
2. Огляд наукової статті по темі.
3. На прикладі однієї з передумов валютної інтеграції проаналізуйте, які могли би утворитися інтеграційні блоки за цим критерієм.
4. Порівняйте показники країн Європи в контексті відповідності Маастрихтським критеріям конвергенції.
5. Яким чином сучасна світова фінансова криза вплинула на бажання розширення чи утворення нових валютних союзів?
6. Проаналізуйте проблему асиметрії ефектів валютної інтеграції для малих і великих економік.
7. Якими були наслідки виникнення євро для економіки України?
8. Чи доцільно Україні стати учасником регіональних валютних інтеграційних процесів?
9. Порівняйте Євросистему, Федеральну резервну систему США, Національний банк України.
10. Яким чином проявляються географічні асиметрії у доходах і витратах бюджету ЄС?

Тема 6. Економічна дезінтеграція.

Лекція 6. Економічна дезінтеграція.

1. Форми економічної дезінтеграції.
2. Брексіт.
3. Економічні санкції ЄС.

Тема 7. Секторальна економічна інтеграція.

Семінар 5. Економічна дезінтеграція. Доповіді по презентаціях.

1. Вплив міжнародних дезінтеграційних процесів на ЄС та треті країни.
2. Формування секторальних союзів в ЄС.
3. Доповіді по презентаціях.

Завдання для самостійної роботи

1. Новини в сфері європейської економічної інтеграції.
2. Огляд наукової статті по темі.
3. Санкційна політика ЄС щодо третіх країн.
4. Які перспективи участі ЄС в інтеграційно-дезінтеграційних процесах.
5. Проблема і перспективи Brexit.
6. Вплив пандемії коронавірусу інтеграційні та дезінтеграційні процеси.

Модульна контрольна робота.

Семінар 6. Залік.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ

1. Принципи єдиного ринку ЄС в частині руху промислових товарів.
2. Принципи єдиного ринку ЄС в частині руху сільськогосподарських товарів.
3. Принципи єдиного ринку ЄС в частині руху послуг.
4. Принципи єдиного ринку ЄС в частині руху капіталу.
5. Принципи єдиного ринку ЄС в частині руху осіб.
6. Принципи єдиного цифрового ринку ЄС.
7. Інвестиційні положення у торговельних угодах за участю ЄС.
8. Регулювання торгівлею послугами у торговельних угодах за участю ЄС.
9. Асоціація ЄС із країнами Середземномор'я та Латинської Америки.
10. Структурні елементи угоди про зону вільної торгівлі за участю ЄС.
11. Митний союз Туреччини та ЄС.
12. Пан-Євросередземноморська кумулятивна система походження товарів.
13. Угода про асоціацію ЄС та України – структура.
14. Приклади зон вільної торгівлі за участю ЄС.
15. Формування новітніх зон вільної торгівлі за участю ЄС.
16. Елементи стратегії підготовки вступу до ЄС.
17. Приклади перепон на шляху вступу Хорватії до ЄС.
18. Позитивні і негативні фактори економічної сили ЄС.
19. Перехідні положення при вступі нових країн членів до ЄС.
20. Сфери виключної компетенції ЄС на наднаціональному рівні і сфери переважної компетенції країн-членів.
21. Перспективи розширення ЄС.
22. Сучасний стан валютно-фінансової інтеграції в ЄС.
23. Наслідки утворення Єврозони.
24. Мета та функції Європейського центрального банку.
25. Передумови ефективної валютної інтеграції.
26. Євросистема і Європейська система центральних банків: сутність і складові.
27. Організаційні кроки підготовки приєднання до Єврозони.
28. Керівні органи в Європейській системі центральних банків.
29. Роль євро у світі.
30. Формування банківського союзу в ЄС.
31. Дохідна частина бюджету ЄС.
32. Структура витрат бюджету ЄС.
33. Механізми фінансової допомоги країнам в ЄС.
34. Формування секторальних союзів в рамках ЄС.
35. Форми і приклади економічної дезінтеграції.
36. Форми і фактори ефективності економічних санкцій.
37. Проблемні аспекти виходу Великобританії з ЄС.
38. Економічна інтеграція та дезінтеграція в умовах пандемії коронавірусу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. База навчальної і наукової інформації про ЄС. Центр досконалості Жана Моне Київського національного університету імені Тараса Шевченка (<https://e-learning.iir.edu.ua/course/view.php?id=29&lang=uk>).
2. Економічна асоціація України з Європейським Союзом : монографія / О. І. Шнирков, В. І. Муравйов, Р. О. Заблоцька та ін. ; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2015.
3. Економічні санкції у сучасному світовому господарстві : монографія / О.І.Шнирков, А.С.Філіпенко, Р.О.Заблоцька та ін.; за ред.. О.І.Шниркова. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2019. – 239 с. – С.44-56. http://www.iir.edu.ua/uploads/files/Монографія--санкції_ост.pdf?fbclid=IwAR3x3iQxcrt9zI3outjS2ea3I8XbqproIOfl8H5VEgeFBF7nMKAG_rIXohw
4. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В.В. Копійка (голова), О.І. Шнирков (заст.голови), В.І. Муравйов та ін. – К.:Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 368 с.
5. Зони вільної торгівлі на початку ХХІ століття: монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, А. П. Румянцев та ін. ; за ред. О. І. Шниркова, В. І. Муравйова. – К. :Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – 399 с.
6. Копійка В.В., Чугаєв О.А. Політика Європейського Союзу щодо України // Європейський Союз у міжнародних відносинах: навч. посіб. / В.В.Копійка, С.О. Маковський, М.А. Миронова та ін.; за ред. В. В. Копійки. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2021. – 560 с. – С.515-559.
7. Міжнародні економічні відносини: практикум / О.І.Шнирков, Р.О.Заблоцька, З.О.Луцишин, В.І.Мазуренко та ін.; за ред. О.І.Шниркова. – Черкаси: видавець Ю.А. Чабаненко, 2013. – 387 с.
8. Насадюк І.Б. Валютно-фінансова інтеграція ЄС: Навчально-методичний посібник. – Одеса: Астропринт, 2011. – 136 с.
9. Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві: монографія / О.І. Шнирков, А.С. Філіпенко, Н.В. Резнікова та ін. ; за ред. О.І. Шниркова. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 159 с.
10. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку 21 століття: монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька, З.О. Луцишин та ін. ; за ред. О. І. Шниркова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016.

11. Сайт Європейського центрального банку (<http://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>).
12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014 (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011).
13. Філіпенко А., Шнирков О., Русак Д. Міжнародна дезінтеграція як складова геоекономічного простору: теоретичні і методологічні дослідження. // Journal of Global Economy Review, №8, 2018, с. 4-19 (https://e-learning.iir.edu.ua/pluginfile.php/5069/mod_book/chapter/775/2_JGER_8_2018_AI.pdf?time=1591732986471).
14. Чугаєв О. А. Валютно-фінансова інтеграція в ЄС : навч. посіб. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2021.
15. Чугаєв О.А. Валютна інтеграція в Європейському Союзі: навчальний посібник К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. – 191 с.
16. Чугаєв О. А. Асиметричні ефекти економічної дезінтеграції у трикутнику Захід – Україна – Росія // Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві : монографія / О.І.Шнирков, А.С.Філіпенко, Н.В.Резнікова та ін.; за ред. О.І.Шниркова. – К. : ВПЦ "Київський 11 університет", 2018. – 159 с. – С.100-109. – 0,45 д.а. [http://www.iir.edu.ua/uploads/files/Avt_monografia_z%20\(3\)%20\(1\).pdf?fbclid=IwAR37USG2IBqYOf5Eqs8HjYexaMGPPhA2B1DQxbXiWdxgN2dBd4m9ZdOyziY](http://www.iir.edu.ua/uploads/files/Avt_monografia_z%20(3)%20(1).pdf?fbclid=IwAR37USG2IBqYOf5Eqs8HjYexaMGPPhA2B1DQxbXiWdxgN2dBd4m9ZdOyziY)
17. Чугаєв О.А. Європейське бізнес-середовище : навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2020. 184 с.
18. Чугаєв О.А. Зона вільної торгівлі з ЄС як інструмент стабілізації експорту України в умовах пандемії // Угода про асоціацію з ЄС як інструмент забезпечення стійкості економіки України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (25-26 листопада 2021 року, м. Київ) у 2 частинах. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2022. Ч.1. 201 с. С.12-15.
19. Чугаєв О. А. Інтеграція України з ЄС в умовах економічної війни з боку Росії // Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти : монографія / В. В. Копійка, М. С. Дорошко, О. Ю. Кондратенко та ін.; за заг. ред. В. В. Копійки і М. С. Дорошка. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 388 с. – С.172-200.

20. Чугаєв О.А. Структурні аспекти бюджету ЄС // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Принциповий прагматизм» ЄС – наслідки для східної та південно-східної Європи: політичні, економічні, правові та комунікаційні аспекти» (21-22 травня 2021 року, м. Київ). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2021. С.169-172.
21. Шемет Т. С. Валютна інтеграція в глобалізованому світі : монографія / Т. С. Шемет. – Харків : Технолог. центр, 2014. – 319 с.
22. Шнирков О.І., Заблоцька Р.О. Міжнародні економічні відносини: конспект лекцій / О.І. Шнирков, Р.О. Заблоцька. – 4-те вид. – Дніпро, 2016. – 264 с.
23. Acharya R., ed. by. Regional Trade Agreements and the Multilateral Trading System. WTO, Cambridge University Press, 2016.
24. Banking union (https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/banking-union_en).
25. Bonpasse M. The Single Global Currency. Common Cents for the World. – Newcastle, Maine: Single Global Currency Association, 2006. – 408 p.
26. Business, Economy, Euro / European Commission (https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro_en).
27. Büthe T. Lecture 15. Wielding Economic Power: Economic Sanctions & Foreign Aid : Duke University PS 93 Guest Lecture [Electronic source] / T. Büthe, 2009. – 36 p. – Access mode : http://people.duke.edu/~buthe/downloads/teaching/Buthe_PS93F09_Economic Power.pdf. 13
28. Casella A. Large Countries, Small Countries and the Enlargement of Trade Blocs : Working paper № 5365 / Alessandra Casella. – Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 1995. – 30 p.
29. Chugaiev O., Mironova M. Dynamics and Challenges of the EU-Ukraine Cooperation: Political, Security and Trade Aspects // Proceedings of the 2nd International Scientific Conference Eastern European Conference of Management and Economics: Environmental Management and Sustainable Economic Development, May 29, 2020 / Ljubljana School of Business, Odesa Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics (Odesa, Ukraine), College of Computer Science and Business Communications EMPIRICA (Bosnia and Herzegovina); editors Lidija Weis, Viktor Koval, Katarina Aškerc. Ljubljana: Ljubljana School of Business, 2020. – P.130-138. https://www.vspv.si/uploads/visoka_sola/datoteke/zbornik_eecme_2020_-_proceeding_of_conference.pdf
30. European Central Bank (<http://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>).
31. European Commission (<http://ec.europa.eu/>).

32. Eur-Lex (<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>).
33. European Commission (https://ec.europa.eu/info/index_en).
34. Financial Integration in Europe. – European Central Bank, May 2018. – 158 p. 24. Regional Trade Agreements Information System (<http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>).
35. Research Database RePEc (<http://ideas.repec.org/search.html>).
36. Rogach, O., Chugaiev, O. , & Shnyrkov, O. (2022). Preconditions and Obstacles for Monetary Integration: Prospects for Euroization of Ukraine. *Journal Transition Studies Review*, Vol. 29(1), P. 27-43. <https://doi.org/10.14665/1614-4007-29-1-002>
37. Shnyrkov O., Chugaiev O. (2020), Resilience of the EU Exports to Ukraine under the COVID-19 pandemic, *EURINT*, volume 7, pp. 80-100. https://eurint.uaic.ro/proceedings/articles/EURINT2020_SHN.pdf
38. Summaries of the EU Legislation (<http://eur-lex.europa.eu/browse/summaries.html>).

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»

Розробник: Шпакович Ольга Миколаївна, д.ю.н., професор,
професор кафедри порівняльного і європейського права

Мета дисципліни – ознайомлення студентів з теоретичними та практичними аспектами діяльності Європейського Союзу. Особлива увага приділяється інститутам Євросоюзу. Вивчення права Євросоюзу дозволяє зрозуміти особливості здійснення інтеграції в рамках цього об'єднання, адже саме завдяки своєму інституційному механізмові Євросоюз забезпечує досягнення поставлених перед ним цілей і реалізацію своїх повноважень в різних напрямках інтеграції.

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна побудована на вивченні студентами історичних передумов виникнення європейського права та ЄС, сучасний стан подальшого розвитку права Європейського Союзу. Студенти знайомляться із виникненням та становленням Європейського Союзу; з юридичною природою ЄС; опанують поняттями наднаціональності в праві Євросоюзу, компетенції Євросоюзу; розглянуть принципи пропорційності та субсидіарності в праві Євросоюзу; розглянуть основні інститути, органи та установи Євросоюзу, їх функції, структуру, повноваження. Визначать правову природу актів інститутів Євросоюзу, процедури їх ухвалення, а також питання ролі Суду Євросоюзу в подальшому розвитку європейського права.

Завдання (навчальні цілі) – засвоєння студентами глибоких теоретичних та практичних знань про правові засади становлення та розвиток європейського права та Європейського Союзу, про основні концепції юридичної природи Євросоюзу, про основні принципи побудови Євросоюзу, договірний та інституційний механізм Євросоюзу, про акти інститутів Євросоюзу та процедури їх ухвалення, про роль Суду Євросоюзу у виникненні та розвитку європейського права та Євросоюзу.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- поняття та моделі європейської інтеграції, поняття «європейське право» та «право ЄС», систему права ЄС, галузі та інститути права ЄС;
- основні та допоміжні джерела права ЄС;
- поняття наднаціональності та її ознаки, концепції юридичної природи ЄС;
- принципи побудови права ЄС, договірний механізм ЄС;
- інституційний механізм ЄС;
- акти інститутів ЄС та процедури їх ухвалення.

Вміти:

- визначати ознаки наднаціональності ЄС, особливості правопорядку ЄС та правопорядку України;
- аналізувати установчі документи ЄС, аналізувати різні типи угод про асоціацію, надавати правову кваліфікацію Угоді про асоціацію між Україною та ЄС;
- визначати вид міжнародних угод, стороною яких є ЄС;
- володіти спеціальною термінологією у обсязі, достатньому для вільного використання її у практичній роботі, в тому числі іноземною мовою (зокрема, англійською, французькою та німецькою);
- застосовувати отриманні знання для вирішення практичних завдань, пов'язаних із здійсненням зовнішньополітичного курсу України.

Система оцінювання. Завершується дисципліна заліком. Для отримання «зараховано» необхідно протягом семестру набрати від 60 балів і вище. Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами роботи студента протягом семестру. Семестрове оцінювання здійснюється у формі перевірки знань, навичок:

- під час відповіді на семінарському занятті (участі у дискусії) – 15% у загальній/ підсумковій системі оцінювання;
- у формі написання індивідуальних аналітичних робіт – 20 % у загальній/ підсумковій системі оцінювання ;
- у формі презентації індивідуальної теми доповіді – 15% у загальній/ підсумковій системі оцінювання ;
- у формі написання однієї контрольної роботи у вигляді тестових завдань – 10 % у загальній/ підсумковій системі оцінювання

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Поняття та значення європейської інтеграції. Еволюція розвитку права Європейського Союзу у процесі розвитку європейської</i>				
1	Поняття та значення європейської інтеграції.	2	-	4
2	Еволюція розвитку права Європейського Союзу у процесі розвитку європейської інтеграції.	2	-	6
3	Поняття права Європейського Союзу та його особливості.	2	2	5

4	Юридична природа права Європейського Союзу.	2	2	10
5	Організаційно-правовий механізм Європейського Союзу.	2	-	5
6	Інституційний механізм Європейського Союзу. Європейський Парламент: склад, функції, повноваження.	2	2	5
7	Європейська Рада та Рада Євросоюзу: склад, функції, повноваження. Комісія ЄС – головний виконавчий інститут Євросоюзу. Європейський центральний банк Євросоюзу : склад та повноваження. Рахункова палата Євросоюзу: склад, повноваження, функції.	2	2	10
8	Органи Євросоюзу: Комітет регіонів та Економічний і соціальний комітет. Установи Євросоюзу.	2	-	5
9	Судова система Євросоюзу. Суд Євросоюзу: склад та повноваження.	2	2	5
10	Акти інститутів Євросоюзу.	2	-	5
11	Правопорядок Європейського Союзу та порядок України.	2	2	5
12	Історичні етапи становлення відносин України з Європейським Союзом. Аналіз правових факторів, що впливають на стан відносин України з Європейським Союзом.	2	-	5
13	Угода про асоціацію між Україною та ЄС: нова правова основа відносин України з ЄС.	2	1	10
	Модульна контрольна робота	-	1	-
Всього годин 120, з них:		26	14	80

Загальний обсяг – 120 год., в тому числі:
Лекцій – 26 год.
Семинарів – 14 год.
Самостійна робота – 80 год.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття та значення європейської інтеграції. Поняття європейської інтеграції. Моделі розвитку європейської інтеграції. Школа функціоналізму, неофункціоналізму), теорія федералізму та «плюралістична школа». Значення інтеграційних процесів та загальні тенденції подальшого розвитку інтеграції.

Тема 2. Еволюція розвитку права Європейського Союзу у процесі розвитку європейської інтеграції. Соціально-економічні та політико-правові передумови виникнення права Євросоюзу; основні етапи розвитку Євросоюзу; еволюція права Євросоюзу в процесі розвитку європейської інтеграції; право Євросоюзу та перспективи створення єдиного економічного та правового простору в Європі; сучасна структура Євросоюзу.

Тема 3. Поняття права Європейського Союзу та його особливості. Становлення права Євросоюзу. Терміни «право Європейського Союзу» та «європейське право»; поняття та предмет права Євросоюзу; методи правового регулювання європейської інтеграції; особливості права Євросоюзу; його місце серед інших правових систем.

Тема 4. Юридична природа права Європейського Союзу. Концепції юридичної природи права Євросоюзу; право Євросоюзу як «особливий правопорядок»; характерні риси права Євросоюзу; судова практика стосовно природи права Євросоюзу; тенденції розвитку права Євросоюзу; вплив еволюції європейських інтеграційних організацій на природу права Євросоюзу.

Наднаціональність в праві ЄС. Наднаціональність сучасних міжнародних організацій; основні риси наднаціональності; термін «наднаціональний» у праві ЄС; наднаціональний характер європейських співтовариств; наднаціональність європейських інтеграційних об'єднань і суверенітет їх держав-членів.

Поняття джерела права ЄС; джерела права ЄС як форми закріплення норм права європейської інтеграції; питання класифікації джерел права ЄС; основні джерела права ЄС; допоміжні джерела права ЄС; джерела визначені установчими договорами; джерела, які з'явилися як результат практики ЄС.

Тема 5. Організаційно-правовий механізм Європейського союзу. Компетенція Євросоюзу. Поняття компетенції ЄС; види компетенції ЄС; принцип субсидіарності в праві ЄС і компетенція Євросоюзу; принцип наділення повноваженнями в праві ЄС; необхідність власної правової

основи для ухвалення актів ЄС; доктрина паралельної компетенції в праві ЄС.

Договірний механізм європейської інтеграції. Поняття договірного механізму Євросоюзу; система міжнародних угод, які регулюють інтеграцію в Євросоюзі; договори, які регулюють відносини в Євросоюзі; договори, які регулюють відносини Європейських інтеграційних об'єднань з іншими суб'єктами міжнародного права; міжнародні угоди, укладені з метою імплементації положень установчих договорів; місце міжнародних угод з третіми країнами та міжнародними організаціями у договірному механізмі Євросоюзу.

Тема 6. Інституційний механізм Європейського Союзу. Правові основи діяльності Європарламенту. Інституційний механізм європейських інтеграційних об'єднань. Поняття інституційного механізму Європейського союзу; роль інститутів Євросоюзу у регулюванні європейської інтеграції; система органів європейських інтеграційних об'єднань. Правові основи діяльності Європарламенту. Структура Європарламенту. Місце Європарламенту в інституційному механізмі Євросоюзу. Порядок обрання та правовий статус депутатів Європарламенту. Організація роботи і прийняття рішень Європарламенту.

Тема 7. Європейська Рада та Рада ЄС в системі органів Європейського Союзу. Європейський центральний банк. Рахункова палата Євросоюзу. Європейська Рада як верховна інстанція Євросоюзу. Місце Європейської Ради та Ради Євросоюзу в системі органів Європейського Союзу. Правова основа діяльності Ради Євросоюзу. Структура Ради Євросоюзу. Функції та повноваження Ради Євросоюзу. Структура, функції та повноваження Європейської Ради.

Склад та повноваження Комісії. Структура Комісії. Функції Комісії. Статус та повноваження Верховного представника. Цілі, завдання і функції ЄЦБ. Юридична природа актів, що увалює ЄЦБ. Процедура опублікування актів ЄЦБ. Склад та повноваження Рахункової палати.

Тема 8. Органи та установи Євросоюзу. Склад та повноваження Економічного і соціального комітету. Склад, повноваження, порядок роботи Комітету регіонів. Інші органи Євросоюзу. Правова основа діяльності установ Євросоюзу. Функції та повноваження Євроюсту. Функції та повноваження Європолу. Інші установи Євросоюзу.

Тема 9. Судова система Євросоюзу. Склад, функції та повноваження Суду Євросоюзу. Структура судового провадження. Суб'єкти звернення до Суду Євросоюзу. Здатність фізичних і юридичних осіб звернення до Суду

Євросоюзу. Склад, функції та повноваження Загального суду. Спеціалізовані суди.

Тема 10. Акти інститутів Євросоюзу. Процедури ухвалення актів інститутів ЄС. Ієрархія актів інститутів Євросоюзу. Правова природа регламентів. Юридична природа директив. Правова природа рішень. Інші види актів інститутів Євросоюзу. Процедури ухвалення актів до Лісабонського договору. Процедури ухвалення актів за Лісабонськими договорами: звичайна законодавча процедура, спеціальна законодавча процедура, процедура надання згоди. Законодавчі та незаконотдавчі акти ЄС.

Тема 11. Правопорядок Європейського Союзу та правопорядок України. Організаційно-правові механізми взаємодії правопорядку Євросоюзу та правопорядку України; інституційно-договірний механізм відносин України та Євросоюзу та його етапи становлення. Правові передумови для застосування положень права Євросоюзу у правопорядку України. Міжнародно-правові механізми впливу права Європейського Союзу на правопорядок України. Організаційні засади дії положень права Євросоюзу у правопорядку України.

Тема 12. Історичні етапи становлення відносин України з Європейським Союзом. Аналіз правових факторів, що впливають на стан відносин України з Європейським Союзом. Незалежність України та Декларація ЄС щодо України 1991 року. Угода про партнерство та співробітництво – переговорний процес та ратифікація. Значення Спільної стратегії Євросоюзу щодо України в розвитку правового регулювання відносин України та Європейського Союзу. Поняття та зміст Європейської політики сусідства. Правові механізми реалізації Європейської політики сусідства. План дій Україна-Євросоюз (2005) та його значення у подальшому розвитку відносин України з Європейським Союзом. Поняття Східного партнерства та його правовий зв'язок із Європейською політикою сусідства. Поступова інтеграція України до економіки Євросоюзу. Сфери співробітництва, включені до Східного партнерства.

Тема 13. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: нова правова основа відносин України з ЄС. Поняття «асоціація» в практиці міжнародних організацій і міжнародно-правовій доктрині. Правова природа та підстави укладання асоціативних угод між ЄС та третіми країнами. «Покоління» угод про асоціацію між Євросоюзом та третіми країнами. Аналіз Угоди про асоціацію з Грецією та Угоди про асоціацію з Туреччиною. Аналіз Угоди про Європейський економічний простір. Аналіз Угод про стабілізацію і асоціацію між ЄС і країнами ЦСЄ, а також

між ЄС і Балканськими країнами. Аналіз Угод про асоціацію з Молдовою, Грузією.

Правові засади УА щодо функціонування інституційного механізму співпраці України з Євросоюзом. Склад, процедури, компетенція Ради асоціації. Акти, що приймає Рада з питань співробітництва. Процедурний регламент. Комітет асоціації (склад, компетенція та система підкомітетів). Парламентський комітет. Платформа громадянського суспільства. Механізми вирішення спорів, передбачені в УА.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. Поняття та значення європейської інтеграції.

Лекція 1. Поняття та значення європейської інтеграції.

Поняття європейської інтеграції. Моделі розвитку європейської інтеграції. Школа функціоналізму, неофункціоналізму), теорія федералізму та «плюралістична школа». Значення інтеграційних процесів та загальні тенденції подальшого розвитку інтеграції.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції.

Контрольні питання та завдання

1. Що таке інтеграція і які загальні тенденції її подальшого розвитку?
2. Які основні напрямки європейської інтеграції?

Тема 2. Еволюція розвитку права Європейського Союзу у процесі розвитку європейської інтеграції.

Лекція 2. Еволюція розвитку права Європейського Союзу у процесі розвитку європейської інтеграції.

Соціально-економічні та політико-правові передумови виникнення права Євросоюзу; основні етапи розвитку Євросоюзу; еволюція права Євросоюзу в процесі розвитку європейської інтеграції; право Євросоюзу та перспективи створення єдиного економічного та правового простору в Європі; сучасна структура Євросоюзу.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте основні етапи виникнення та розвитку Євросоюзу.

Контрольні питання та завдання

1. Назвіть соціально-економічні та політико-правові передумови виникнення права Євросоюзу?

Тема 3. Поняття права Європейського Союзу та його особливості.

Лекція 3. Поняття права Європейського Союзу та його особливості.

1. Терміни «право Європейського Союзу» та «європейське право».
2. Поняття та предмет права Євросоюзу.

3. Методи правового регулювання європейської інтеграції.
4. Особливості права Євросоюзу та його місце серед інших правових систем.
5. Сучасна структура Євросоюзу.

Семінар 1. Поняття права Європейського Союзу та його особливості.

Поняття та предмет права Євросоюзу.

1. Методи правового регулювання європейської інтеграції.
2. Особливості права Євросоюзу та його місце серед інших правових систем.
3. Сучасна структура Євросоюзу.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте основні методи регулювання європейської інтеграції.
2. Визначити особливості права Євросоюзу та його місце серед інших правових систем.

Контрольні запитання та завдання

1. Які складові європейського права ви можете назвати?
2. Які методи правового регулювання європейської інтеграції ви знаєте? Визначте їх співвідношення у міжнародному праві і праві Європейського союзу.

Тема 4. Юридична природа права Європейського Союзу.

Лекція 4. Юридична природа права Європейського Союзу.

1. Автономний характер права Євросоюзу.
2. Концепції юридичної природи права Євросоюзу.
3. Право Євросоюзу як «особливий правопорядок».
4. Характерні риси права Євросоюзу. Система права Євросоюзу.
5. Наднаціональність в праві Євросоюзу.
6. Термін «наднаціональний» у праві Євросоюзу. Основні риси над національності.
7. Наднаціональність європейських інтеграційних об'єднань і суверенітет їх держав-членів.
8. Поняття джерела права Євросоюзу.
9. Питання класифікації джерел права Євросоюзу.
10. Основні і допоміжні джерела права Євросоюзу.

Семінар 2. Юридична природа права Євросоюзу.

1. Право Євросоюзу як «особливий правопорядок».
2. Основні риси наднаціональності ЄС.
3. Питання класифікації джерел права Євросоюзу.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте рішення Суду ЄС у справах «VanGendenLoos», «Costa v. ENEL».

Контрольні питання та завдання

1. Чим пояснити існування різних концепцій юридичної природи ЄС?
2. Які основні та допоміжні джерела права Євросоюзу ви може назвати?

Тема 5. Організаційно-правовий механізм Європейського союзу.

Лекція 5. Організаційно-правовий механізм Європейського союзу.

1. Компетенція Євросоюзу. Поняття та види компетенції.
2. Принцип субсидіарності в праві ЄС і компетенція Євросоюзу.
3. Принцип наділення повноваженнями в праві ЄС.
4. Доктрина паралельної компетенції в праві ЄС.
5. Поняття договірного механізму Євросоюзу.
6. Система міжнародних угод, які регулюють інтеграцію в Євросоюзі; договори, які регулюють відносини в Євросоюзі; договори, які регулюють відносини Європейських інтеграційних об'єднань з іншими суб'єктами міжнародного права; міжнародні угоди, укладені з метою імплементації положень установчих договорів; місце міжнародних угод з третіми країнами та міжнародними організаціями у договірному механізмі Євросоюзу.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначить роль міжнародних угод у регулюванні європейської інтеграції.
2. З'ясуйте значення доктрини паралельної компетенції в праві ЄС.

Контрольні питання та завдання

1. Чи існує ієрархія актів інститутів Євросоюзу?
2. Що означає принцип наділення повноваженнями в праві ЄС?
3. Що означає необхідність власної правової основи для ухвалення актів ЄС?

Тема 6. Інституційний механізм Європейського Союзу. Правові основи діяльності Європарламенту.

Лекція 6. Інституційний механізм Європейського Союзу.

1. Інституційний механізм європейських інтеграційних об'єднань.
2. Поняття інституційного механізму Європейського союзу.
3. Роль інститутів Євросоюзу у регулюванні європейської інтеграції.
4. Система органів європейських інтеграційних об'єднань.
5. Правові основи діяльності Європарламенту. Структура Європарламенту.
6. Місце Європарламенту в інституційному механізмі Євросоюзу.
7. Порядок обрання та правовий статус депутатів Європарламенту.

Семінарське заняття 3. Інституційний механізм Європейського Союзу. Європейський парламент.

1. Поняття та особливості інституційного механізму Європейського союзу.
2. Правові основи діяльності Європарламенту.
3. Структура Європарламенту.
4. Місце Європарламенту в інституційному механізмі Євросоюзу.
5. Порядок обрання та правовий статус депутатів Європарламенту.
6. Організація роботи і прийняття рішень Європарламенту.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначить роль Європарламенту в інституційному механізмі Євросоюзу.
2. Визначте правовий статус депутатів Європарламенту.

Контрольні питання та завдання

1. Основи діяльності Європарламенту.
2. Назвіть партії та фракції Європарламенту.

Тема 7. Європейська Рада та Рада Євросоюзу в системі органів Європейського Союзу. Європейський центральний банк. Рахункова палата Євросоюзу.

Лекція 7. Європейська Рада та Рада Євросоюзу в системі органів Європейського Союзу. Європейський центральний банк. Рахункова палата ЄС.

1. Європейська Рада як верховна інстанція ЄС.
2. Місце Європейської Ради та Ради Євросоюзу в системі органів Європейського Союзу.
3. Правова основа діяльності Ради Євросоюзу.
4. Структура Ради Євросоюзу.
5. Функції та повноваження Ради Євросоюзу.
6. Структура, функції та повноваження Європейської Ради.
7. Структура та функції Комісії.
8. Цілі, завдання і функції ЄЦБ.
9. Склад та повноваження Рахункової палати.

Семінарське заняття 4. Європейська Рада та Рада Євросоюзу. Європейський центральний банк. Рахункова палата Євросоюзу.

1. Європейська Рада як верховна інстанція Євросоюзу.
2. Європейської Ради та Ради Євросоюзу в системі органів Європейського Союзу.
3. Структура, функції та повноваження Європейської Ради.
4. Правова основа діяльності Ради Євросоюзу.
5. Структура Ради Євросоюзу.
6. Функції та повноваження Ради Євросоюзу.
7. Структура та функції Комісії.
8. Статус та повноваження Верховного представника.

9. Цілі, завдання і функції ЄЦБ.
10. Склад та повноваження Рахункової палати.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначить роль Європейської рада та Ради в інституційному механізмі Євросоюзу.
2. Юридична природа актів, що ухвалює ЄЦБ.
3. ЄЦБ і національні банки держав-членів.

Контрольні питання та завдання

1. Структура діяльності Європейської ради.
2. Структура діяльності Ради Євросоюзу.
3. Процедура опублікування актів ЄЦБ.

Тема 8. Органи Євросоюзу. Економічний і соціальний комітет та Комітет регіонів. Установи Євросоюзу.

Лекція 8. Органи Євросоюзу. Економічний і соціальний комітет та Комітет регіонів. Установи Євросоюзу.

1. Загальна характеристика Економічного і соціального комітету та Комітету регіонів.
2. Склад та повноваження Економічного і соціального комітету.
3. Склад, повноваження, порядок роботи Комітету регіонів.
4. Інші органи Євросоюзу.
5. Правова основа діяльності установ Євросоюзу.
6. Функції та повноваження Євроюсту.
7. Функції та повноваження Європолу.
8. Інші установи Євросоюзу.

Завдання для самостійної роботи

1. Роль Економічного і соціального комітету та Комітету в інституційному механізмі Євросоюзу.
2. Визначити правову основу діяльності установ Євросоюзу.

Контрольні питання та завдання

1. З яких питань Комітет регіонів може звертатися до Суду Євросоюзу?
2. Склад Економічного і соціального комітету.

Тема 9. Судова система Євросоюзу.

Лекція 9. Судова система Євросоюзу.

1. Склад, функції та повноваження Суду Євросоюзу.
2. Структура судового провадження.
3. Суб'єкти звернення до Суду Євросоюзу. Здатність фізичних і юридичних осіб звернення до Суду Євросоюзу.
4. Склад, функції та повноваження Загального суду. Спеціалізовані суди.

Семінарське заняття 5. Судова система Євросоюзу.

1. Склад, функції та повноваження Суду Євросоюзу.

2. Суб'єкти звернення до Суду Євросоюзу.
3. Склад, функції та повноваження Загального суду.

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть суть концепції «actclaire».
2. Визначить правові наслідки преюдиціальних звернень до Суду ЄС.

«Контрольні питання та завдання

1. Які способи тлумачення права Євросоюзу використовує Суд ЄС?

Тема 10. Акти інститутів Євросоюзу. Процедури ухвалення актів інститутів Євросоюзу.

Лекція 10. Акти інститутів Євросоюзу. Процедури ухвалення актів інститутів Євросоюзу.

Ієрархія актів інститутів Євросоюзу. Правова природа регламентів. Юридична природа директив. Правова природа рішень. Інші види актів інститутів Євросоюзу. Процедури ухвалення актів до Лісабонського договору. Процедури ухвалення актів за Лісабонськими договорами: звичайна законодавча процедура, спеціальна законодавча процедура, процедура надання згоди. Законодавчі та незаконодавчі акти Євросоюзу.

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити основні види актів інститутів Євросоюзу.
2. Приклади законодавчих та незаконодавчих актів інститутів Євросоюзу.

Контрольні питання та завдання

1. Основні ознаки регламенту.
2. В якій статті закріплено перелік актів інститутів Євросоюзу?

Тема 11. Правопорядок Європейського Союзу та правопорядок України.

Лекція 11. Правопорядок Європейського Союзу та правопорядок України.

1. Організаційно-правові механізми взаємодії правопорядку Євросоюзу та правопорядку України.
2. Інституційно-договірний механізм відносин України та Євросоюзу та його етапи становлення.
3. Правові передумови для застосування положень права Євросоюзу у правопорядку України.
4. Міжнародно-правові механізми впливу права Європейського Союзу на правопорядок України.
5. Організаційні засади дії положень права Євросоюзу у правопорядку України.

Семінарське заняття 6. Правопорядок Європейського Союзу та правопорядок України.

1. Правові передумови для застосування положень права Євросоюзу у правопорядку України.
2. Міжнародно-правові механізми впливу права Європейського Союзу на правопорядок України.
3. Організаційні засади дії положень права Євросоюзу у правопорядку України.

Самостійна робота

1. Проаналізуйте підходи до співвідношення міжнародного та внутрішньо національного права. Аргументуйте який підхід існує в правопорядку України.
2. Способи імплементації міжнародно-правових зобов'язань у національне право.

Контрольні запитання та завдання

1. Проаналізувати судову практику Євросоюзу стосовно прямої дії положень міжнародних угод, укладених з третіми країнами.
2. Проаналізуйте можливість застосування судової практики Євросоюзу у національному правопорядку України.

Тема 12.. Історичні етапи становлення відносин України з Європейським Союзом. Аналіз правових факторів, що впливають на стан відносин України з Європейським Союзом.

Лекція 12. Історичні етапи становлення відносин України з Європейським Союзом. Аналіз правових факторів, що впливають на стан відносин України з Європейським Союзом.

1. Незалежність України та Декларація ЄС щодо України 1991 року.
2. Угода про партнерство та співробітництво – переговорний процес та ратифікація.
3. Значення Спільної стратегії Євросоюзу щодо України в розвитку правового регулювання відносин України та Європейського Союзу.
4. Поняття та зміст Європейської політики сусідства. Правові механізми реалізації Європейської політики сусідства (ЄПС). План дій Україна-Євросоюз (2005) та його значення у подальшому розвитку відносин України з Європейським Союзом.
5. Поняття Східного партнерства та його правовий зв'язок із Європейською політикою сусідства. Поступова інтеграція України до економіки Євросоюзу. Сфери співробітництва, включені до Східного партнерства.

Самостійна робота

1. Дослідити звіти ЄПС щодо України.
2. Поняття, основні засади й принципи та інструменти реалізації Східного партнерства.

3. Розвиток відносин України з Євросоюзом у різних секторах: нові перспективи Східного партнерства.

Контрольні запитання та завдання

1. Проаналізуйте диференціацію Європейської політики сусідства на прикладах різних країн.
2. Змоделювати та порівняти Європейський економічний простір та «Економічне співтовариство сусідства».

Тема 13. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: нова правова основа відносин України з ЄС.

Лекція 13. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: нова правова основа відносин України з ЄС.

1. Поняття «асоціація» в практиці міжнародних організацій і міжнародно-правовій доктрині.
2. Правова природа та підстави укладання асоціативних угод між ЄС та третіми країнами. «Покоління» угод про асоціацію між Євросоюзом та третіми країнами. Аналіз Угоди про асоціацію з Грецією та Угоди про асоціацію з Туреччиною. Аналіз Угоди про Європейський економічний простір. Аналіз Угод про стабілізацію і асоціацію між ЄС і країнами ЦСЄ, а також між ЄС і Балканськими країнами. Аналіз Угод про асоціацію з Молдовою, Грузією.
3. Правові засади УА щодо функціонування інституційного механізму співпраці України з Євросоюзом.
4. Склад, процедури, компетенція Ради асоціації. Акти, що приймає Рада з питань співробітництва. Процедурний регламент. Комітет асоціації (склад, компетенція та система підкомітетів). Парламентський комітет. Платформа громадянського суспільства.
5. Механізми вирішення спорів, передбачені в УА.

Семінарське заняття 7. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: нова правова основа відносин України з ЄС.

1. Правові засади УА щодо функціонування інституційного механізму співпраці України з Євросоюзом.
2. Склад, процедури, компетенція Ради асоціації. Акти, що приймає Рада з питань співробітництва. Процедурний регламент.
3. Комітет асоціації (склад, компетенція та система підкомітетів).
4. Парламентський комітет.
5. Механізми вирішення спорів, передбачені в УА.

Самостійна робота

1. Судова компетенція Ради асоціації.
2. Юридична сила актів, що ухвалюються в рамках інституційного механізму співпраці України з Євросоюзом.

Контрольні запитання та завдання

1. Яка правова природа актів, що ухвалюються в рамках інституційного механізму співпраці України з Євросоюзом.
2. Який інституційний механізм у конкретних сферах співпраці в рамках УА.

ПИТАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Терміни «право Європейського Союзу» та «європейське право».
2. Поняття права Євросоюзу.
3. Методи правового регулювання європейської інтеграції.
4. Соціально-економічні та політико-правові передумови виникнення права Євросоюзу.
5. Еволюція права Євросоюзу в процесі розвитку європейської інтеграції.
6. Основні етапи розвитку Євросоюзу.
7. Сучасна структура Євросоюзу.
8. Наднаціональність Євросоюзу і суверенітет його держав-членів.
9. Термін «наднаціональний» в праві Євросоюзу.
10. Характерні риси наднаціональності ЄС.
11. Концепції юридичної природи права Євросоюзу.
12. Судова практика стосовно природи права Євросоюзу.
13. Види суб'єктів права Євросоюзу.
14. Правосуб'єктність Євросоюзу.
15. Джерела права Євросоюзу як форми закріплення норм права європейської інтеграції.
16. Основні джерела права Євросоюзу.
17. Допоміжні джерела права Євросоюзу.
18. Структура права Євросоюзу.
19. Система права Євросоюзу.
20. Концепції співвідношення права Євросоюзу та внутрішнього права країн-членів.
21. Практика Суду ЄС у питанні взаємодії права Євросоюзу та внутрішнього права країн-членів.
22. Доктрина та практика країн-членів щодо взаємодії права Євросоюзу та внутрішнього права.
23. Співвідношення права Євросоюзу і міжнародного права.
24. Практика Суду ЄС щодо взаємодії права Євросоюзу та міжнародного права.
25. Законодавство та судова практика держав-членів щодо взаємодії права Євросоюзу та міжнародного права.
26. Правові засади управління інтеграційними процесами у Євросоюзі.

27. Основні елементи організаційно-правового механізму Євросоюзу.
28. Особливості регулювання інтеграції у Євросоюзі.
29. Поняття і види компетенції Євросоюзу.
30. Принципи субсидіарності і пропорційності в праві ЄС.
31. Поняття договірного механізму Євросоюзу і його складові.
32. Договори, які регулюють відносини в Євросоюзі
33. Договори, які регулюють відносини Євросоюзу з іншими суб'єктами міжнародного права.
34. Поняття інституційного механізму Євросоюзу і його елементи.
35. Система органів європейських інтеграційних організацій.
36. Система актів, які ухвалюють інститути Євросоюзу.
37. Система судових установ у Євросоюзі.
38. Повноваження судових установ Євросоюзу.
39. Судові установи Євросоюзу і національні суди країн-членів.
40. Склад та повноваження Європейського Парламенту.
41. Функції, повноваження Європейської Комісії.
42. Структура та повноваження Європейської Ради.
43. Структура та повноваження Ради ЄС.
44. Склад та функції Рахункової палати.
45. Структура та повноваження ЄЦБ.
46. Основні напрями розвитку європейської інтеграції.
47. Поняття «асоціації» в праві Євросоюзу.
48. Інституційний механізм співпраці України з Євросоюзом.
49. Механізми вирішення спорів, передбачені в УА.
50. Поняття Східного партнерства та його правовий зв'язок із Європейською політикою сусідства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Європейське право: право Європейського Союзу : підручник : у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. – К. : Ін Юре, 2015 – Книга друга : Матеріальне право Європейського союзу / В. І. Муравйов, К. В. Смирнова, І. В. Влялько та ін. – 456 с.
2. Європейське право: право Європейського Союзу : підручник : у трьох книгах / за заг. ред. В.Муравйова. – Кн. третя : Право зовнішніх зносин Європейського Союзу / В.І.Муравйов, М.М.Микієвич, І.Г.Білас та ін.. – К.: Ін Юре, 2015. – 408 с.
3. Зібрання актів європейського права. – К.: Ред. журн. «Право України», 2013. – Вип. 1 : Європейський Союз / упоряд. К.В. Смирнова ; за заг. ред. В. І. Муравйова. – 1052 с.
4. Зібрання актів європейського права. – К. : Ред.журн. «Право України», 2013. – Вип. 2 : Європейський Союз / упоряд. К. В. Смирнова ; за заг. ред. В.І.Муравйова,. – 1064 с.
5. Смирнова К. В. Зона вільної торгівлі між Україною та Європейською асоціацією вільної торгівлі: правовий аналіз / К. В. Смирнова // Віче. – 2012. – №20 (329). – С. 19–22.
6. Муравйов. В.І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). – К., 2002.
7. Смирнова К. В. Екстериторіальна дія права Європейського Союзу: досвід для України / К. В. Смирнова // Право України. – 2014. – №4. – С. 153–159.
8. Економічна інтеграція України з Європейським Союзом : монографія / О.І.Шнирков, В.І.Муравйов, Р.О.Заблоцька та ін.: за ред. О.І.Шниркова, В.І.Муравйова. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – 415 с.
9. Шнирков О. І., Копійка В. В., Муравйов В. І. Україна - Європейський Союз: економіка, політика, право. — К. : ВПЦ "Київський ун-т", 2006. — 268с.
10. Микієвич М. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами. – Львів: Видавн. центр Львівськ. держ. ун-ту ім. І.Франка, 2001. – 200 с.
11. Економічна інтеграція України в Європейський Союз: Наук. рек. / Роланд... Айзен (уклад.). — Т. : Економічна думка, 2003. — 185с.
12. Посібник з питань з питань імплементації Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та європейським Співтовариством. – К., 1999.
13. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та європейським Співтовариством: Заснування та діяльність компаній. – К., 1999.

14. Хоффманн Л., Мьоллерс Ф. Україна на шляху до Європи. – К., 2001.
15. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу: Пер. з англ. – К.: К.І.С., 2005. – 466 с.
16. Смирнова К.В. Влияние Лиссабонского соглашения на правовой формат взаимоотношений Украины с Европейским Союзом // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 77. Частина II (у двох томах). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2008. - с. 129-132.
17. Petrov R., VanderLoo G., VanElsuwege P.; The EU-Ukraine Association Agreement: A New Legal Instrument of Integration Without Membership?, KyivMohylaLaw&PoliticsJournal. – 2015. -№ 1, pp.1-19
18. Костюченко Я.М. Правове регулювання відносин асоціації між Україною та Європейським Союзом: монографія. / Я.М.Костюченко. – К., 2019. – 447 с.
19. Стрельцова О.В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: монографія. / О.В.Стрельцова. – К., 2017. – 532 с.
20. Шпакович О.М. Вплив актів міжнародних організацій на внутрішні правопорядки держав-членів. – К., 2011.
21. Право Європейського Союзу: Підручн. / За ред. Р.А. Петрова. – К.: Істина, 2017. – 384 с.
22. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручн. для студ. вищих навч. закладів / М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко. – Одеса : Фенікс, 2012. – 390 с.
23. Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник /за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків: Право, 2019. - 360 с.
24. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. – Вид. 9-те, змінене і допов. – Харків : Право, 2019. – 442 с.
25. Комарова Т.В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. – Харків: Право, 2018. – 528 с.

Додаткова:

26. Ван дер Лу Г. Нова зона вільної торгівлі між ЄС та Україною: «глибока» і «всеосяжна»? / Г. Ван дер Лу // Право України. – 2013. – №6. – С. 59–69.
27. Гріненко О. О. Міжнародно-правове регулювання зовнішніх зносин Європейського Союзу: нормативний аспект / О. О. Гріненко ; [Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин]. – К. : Фенікс, 2011. – 447 с.
28. Гнатовський М.М. Деякі проблеми імплементації Угоди про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом та новими незалежними державами // Актуальні проблеми міжнар. відносин: Зб. наук. праць. – Вип. 15. – 1999.– С. 80–92.

29. Європейський Союз: основи політики, інституційного устрою та права: Навч. посібник / Наук. Ред. В.П'ятницький. – К., 1999.Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право. Навчальний посібник. – Київ: Юрінком Інтер, 2000.
30. Муравйов В., Денисов В. Міжнародні угоди Європейського Співтовариства // Укр. правовий часопис. – Вип. 8. – 2004. – С. 9–17.
31. Петров Р.А., Опейда З.Й. та ін. Вступ до права Європейського Союзу: Навчальний посібник – Донецьк, 2001.
32. Право ЕвропейскогоСоюза. // Под. Ред. Проф. Єнтина Л.М. – М., 2000.
33. Сорон Ж.Л. Курс з Європейських інституцій : Європейська головоломка. – К., 2001.
34. Смирнова К.В. Право Європейського Союзу // Міжнародне право: підручник / Ліпкан В.А., Антипенко В.Ф., Акулов С.О. та ін. / заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: КНТ, 2009. – 470-508 с.

Джерела мережі Інтернет:

1. www.europa.eu/european-union – сайт Євросоюзу
2. www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk – сайт Представництва Європейського Союзу в Україні

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Антикризові заходи в ЄС в умовах пандемії COVID-19.
2. Взаємовідносини ЄС і КНР в економічній і політичній сферах.
3. Вплив Брекзїт на європейські інтеграційні процеси.
4. Дипломатія в процесах європейської інтеграції.
5. Діяльність ЄС у сфері захисту прав людини.
6. Еволюція зовнішньополітичної ідентичності ЄС.
7. Еволюція співробітництва ЄС з країнами-учасниками Східного партнерства (країна на вибір: Грузія, Молдова, Білорусь, Азербайджан, Вірменія).
8. Еволюція стратегії ЄС щодо Західних Балкан.
9. Енергетична політика ЄС, вплив енергетичного чинника на відносини ЄС та Російської Федерації.
10. Європейська міжкультурна дипломатія та співробітництво.
11. Зовнішня політика країни-члена ЄС (на вибір) на сучасному етапі.
12. Інтеграційні процеси в Європі та Західній півкулі: порівняльний аналіз.
13. Міграційна криза в ЄС, механізми її подолання.
14. Міжпарламентська дипломатія країн Європи.
15. Місце та роль нових членів в європейських інтеграційних процесах (на прикладі окремо взятої країни: Польща, Угорщина, Балтійські країни тощо)
16. Основні напрямки співробітництва України та ЄС.
17. Основні тенденції та проблеми розвитку відносин США та ЄС на сучасному етапі.
18. Перспективи воєнно-політичної інтеграції в ЄС.
19. Перспективи співробітництва ЄС та Туреччини.
20. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС: основні характеристики, хід реалізації.
21. Позиція ЄС та країн-членів щодо українсько-російської війни.
22. Політика допомоги у розвитку у зовнішньополітичній стратегії ЄС.
23. Політика ЄС на Південному Кавказі.
24. Політика ЄС щодо країн Східного та Південного Середземномор'я.
25. Політика санкцій ЄС як інструмент підтримання миру та міжнародної безпеки.
26. Порівняльний аналіз інтересів та підходів країн-членів ЄС щодо програм Європейська політика сусідства та/або Східне партнерство.
27. Порівняльний аналіз угод про асоціацію ЄС з Україною, Молдовою, Грузією.
28. Проблеми та основні напрямки співробітництва ЄС та Російської Федерації.

29. Роль ЄС у кризовому врегулюванні конфліктів в країнах-учасницях Східного партнерства.
30. Роль країн-членів ЄС у розвитку європейських інтеграційних процесів (на прикладі... (країна на вибір: Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Швеція тощо)
31. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: проблеми імплементації.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКОВАНОГО ІСПИТУ

1. Азійський напрямок політики ЄС. Стратегія ЄС із з'єднання Європи та Азії - Євразійська мережа.
2. Американсько-китайське суперництво та його наслідки для ЄС.
3. Близькосхідна політика ЄС.
4. Відносини в трикутнику ЄС-Україна-РФ.
5. Відносини ЄС та Японії.
6. Вплив російсько-українського міждержавного конфлікту на міжнародну і європейську безпеку.
7. Еволюція відносин ЄС і НАТО.
8. Еволюція політики ЄС в регіоні Західних Балкан.
9. Еволюція стратегічного бачення ЄС. Глобальна стратегія 2016 р.
10. Енергетична політика ЄС, вплив енергетичного чинника на відносини ЄС та Російської Федерації.
11. Європейська політика сусідства як інструмент співпраці ЄС із третіми країнами.
12. Європейське оборонне агентство. Проблеми формування спільного ринку озброєнь ЄС.
13. Інституційні основи спільної безпекової та оборонної політики ЄС. Військовий та цивільний потенціал ЄС.
14. Інституційні та концептуальні основи зовнішньополітичної діяльності ЄС.
15. Концептуально - теоретичні засади зовнішньополітичної діяльності ЄС (концепція ЄС як «цивільного центру сили», «нормативного центру» І. Меннерса та «нормативного гегемона» З. Лаїді).
16. Концепція «бойових груп» (EU battlegroups) та інші форми військово-політичної кооперації в ЄС (PESCO, EUROMARFOR (European Maritime Force), Eurocorps, European Gendarmerie Force, European Air Group).
17. Мегатенденції та мегатренди глобального розвитку.
18. Механізм координації та узгодження зовнішньої політики в ЄС.
19. Міграційна криза в ЄС та шляхи її подолання.

20. Міжнародна інтеграція та дезінтеграція в міжнародних відносинах на прикладі ЄС.
21. Наслідки виходу Великобританії з ЄС для воєнно-політичної інтеграції в ЄС.
22. Основні напрямки співробітництва ЄС та України на сучасному етапі.
23. Основні тенденції та проблеми розвитку відносин США та ЄС на сучасному етапі.
24. Особливості реалізації середземноморської політики ЄС.
25. Перспективи співробітництва ЄС та Туреччини.
26. Підходи ЄС щодо вирішенні глобальних проблем світової політики.
27. Підходи ЄС щодо врегулювання конфліктів.
28. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС: основні характеристики, хід реалізації.
29. Позиція ЄС та країн-членів щодо українсько-російського конфлікту.
30. Політика ЄС в Африці.
31. Політика ЄС в Латинській Америці.
32. Політика ЄС в сфері охорони навколишнього середовища: міжнародні аспекти.
33. Політика ЄС допомоги у розвитку.
34. Політика ЄС на Південному Кавказі.
35. Політика ЄС щодо врегулювання криз в країнах-учасниках Східного партнерства.
36. Порівняти інтереси та підходи країн-членів ЄС щодо програм Європейська політика сусідства та/або Східне партнерство.
37. Правові засади та принципи функціонування спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗППБ) ЄС та спільної безпекової та оборонної політики ЄС. Зміни, внесені Лісабонським договором.
38. Проблема Криму та російської агресії на Донбасі у відносинах України з ЄС.
39. Проблеми воєнно-політичної інтеграції в ЄС. Перспективи утворення Європейської армії.
40. Проблеми імплементації Угод про асоціацію ЄС з Україною, Грузією та Молдовою. Порівняльний аналіз угод.
41. Проблеми миротворчості у діяльності ЄС: аналіз цивільних та військових місій ЄС.
42. Реформування Європейської політики сусідства та Східного партнерства: ЄС як нормативний центр та провідник демократії.
43. Російський чинник в контексті реалізації ініціативи Східне партнерство.
44. Співробітництво ЄС з НАТО та іншими безпековими структурами в Європі.
45. Становлення стратегічних відносин ЄС з Китаєм.

46. Сучасна зовнішньополітична стратегія Франції.
47. Сучасний стан двосторонніх відносин ЄС з країнами-учасницями Східного партнерства.
48. Україна в євроінтеграційних процесах.
49. Участь ЄС та країн-членів у неформальних інститутах колективного світового лідерства (Група семи, Група двадцяти).
50. Формування системи трансатлантичного співробітництва (відносини ЄС з США та Канадою).